

Sólás na nÓg

Comhbhá, Cothú, Cumasú

Tuairisc Taighde Meastóireachta

ar Sheirbhís Obair Óige 'Sólás na nÓg' 2022-2023

Órla Nig Oirc B.A., M.Ed, PhD

Contents

1. Intreoir

2. An taighde : Uasdátú

3. Aidhm an Taighde agus Luacháil Leanúnach an Tionscadail

4. Plé ar na Torthaí ón Chéad Tuairisc

5. Ceisteanna Taighde

6. Modheolaíocht Bailithe Sonraí

7. Plé ar na Torthaí

8. Measúnacht an Tionscadail

9. Na chéad chéimeanna eile

10. Tagairtí

Is dul chun cinn ceannródaíoch d'athbheochan na Gaeilge é Sólás na nÓg, go háirithe do na daoine óga sin a bhfuil riachtanais bhreise foghlama acu agus a mbíonn deacrachtaí acu freastal ar ghnáthsheirbhísí óige trí mheán na Gaeilge. Reáchtáil Glór na Móna mar scéim phiolótach é ag an tús in 2019 le tacaíocht ón Údarás Oideachais agus mar gheall ar an rath a bhí air, rinneadh forbairt air agus fuarthas maoiniú breise ó National Lottery Awards for All in 2020-21. Leis an mhaoiniú sin, bhíothas in ann an clár a reáchtáil ar bhonn páirtaimseartha agus a oscailt oíche amháin sa tseachtain.

Mar gheall gur éirigh go geal leis an scéim phiolótach, agus gur ríléir an t-éileamh a bhí ann dó, lean an National Lottery Community Fund ag tacú leis an scéim in 2022 trí mhaoiniú suntasach ceithre bliana a thabhairt leis an chlár a fhorbairt arís. Anois, tá Comhordaitheoir Tionscadail lánaimseartha agus seisear oibríthe óige páirtaimseartha ag Sólás na nÓg. Tá muid oscailte trí oíche sa tseachtain agus tá dhá sheisiún ann do bhaill níos óige agus do na sinsearaigh idir 8 agus 18 mbliana d'aois.

Tá fotheideal an tionscadail mar bhunchloch dár gclár iomlánaíoch, 'Comhbhá, Cothú agus Cumasú'. Múnlaítear ár gcláir bunaithe ar na riachtanais uathála, éagsúla agus teiripeacha atá ag ár ndaoine óga agus déanann muid ár seacht ndícheall a gcumas pearsanta, sóisialta, agus mothúcháinach a fhorbairt i spás cothaitheach, tréadchúramach agus sábháilte a riarann ar a riachtanais shocheacnamaíocha chomh maith. Tá clár spreagúil, rannpháirtíoch agus leathan i gceist ina bhfuil oiliúint, foghlaim agus idirghabháil theiripeach; clár nach raibh deis ag na daoine óga sin a bheith páirteach ann roimhe.

Tá mé féin i m'iardhalta gaeloideachais, d'fhreastail mé ar chumann óige Ghlór na Móna agus mé i mo dhéagóir, tugadh oiliúint dom le bheith i mo cheannaire deonach agus thosaigh mé a obair ar chlár óige go páirtaimseartha 6 bliana ó shin. Ceapadh mé mar cheannaire lánaimseartha ina dhiaidh sin ar Chumann Óige Uachtar Chluanaí agus tá mé sa ról reatha i mo Chomhordaitheoir Tionscadail le Sólás na nÓg le níos mó ná bliain anuas. Tá an tionchar as cuimse

atá ag an tionscadal seo ar na daoine óga, ar na hoibríthe, ar an tuismitheoirí agus ar an phobal i gcoitinne feicthe agam féin. Spreagann agus cothaíonn an tionscadal seo guth agus taithí na ndaoine óga, tá luach lena saineolas agus tá sé mar chuid de gach gné den tionscadal. Tugann sin deis dár ndaoine óga a bhíonn scoite, iargúlta agus nach dtuigtear go minic iad le muintearas a dhéanamh agus spreagtar forbairt iomlánaíoch gach duine óg.

Forbraíodh an grúpa stiúrtha óige do dhaoine óga os cionn 14 bliana d'aois agus cinntíonn sé go bhfuil guth ag na daoine óga agus go bhfuil siad lánach i múnú an tionscadail. Cuimsíonn sin oiliúint chreidiúnaithe i ngnéithe amhail Garchabhair, Ullmhú Bia Leibhéal 1, Códú Leibhéal 1, Scríobh CV agus scileanna agallaimh, agus OCN Leibhéal 1 Piarmheantóireacht. Agus an grúpa stiúrtha óige i mbun go ceann trí bliana, déanfar meas ar aistear agus ar fhorbairt na ndaoine óga agus cuirfear béim ar thionchar claochlaitheach an tionscadail ar a saol.

Beidh torthaí an taighde seo rithábhachtach i bhforbairt an tionscadail amach anseo agus cuirfear na bunchlocha le go mbeidh eagraíochtaí eile Gaeilge agus pobal an lucht oibre in ann tionscadail luachmhara phobail a chur ar fáil do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise acu.

Ba mhaith le Glór na Móna buíochas ó chroí a ghabháil le Dr Órla Nig Oirc atá ag tabhairt faoin taighde rannpháirtíoch uathúil seo mar chuid den tionscadal agus a mbeidh daoine óga lánach ann. Tá súil againn go mbeidh an taighde leanúnach seo in úsáid le hidirghabhálacha tábhachtacha beartais a léiriú a chuirfear faoi bhráid ranna rialtais agus comhlachtaí reachtúla lena chinntiú go mbeidh cláir neamhfhoirmeálta óige ar fáil do dhaoine óga trí mheán na Gaeilge.

Ba mhaith leo Glór na Móna buíochas a ghabháil leis an fhoireann; Caoimhe, Léann, Aisling, Beth, Fionnghuala, Rian agus Clónagh. Tá sibh chomh luachmhar. Go raibh míle maith agaibh.

Pádraigín Nic Mhathúna

Comhordaitheoir Tionscadail 'Sólás na nÓg'

Brollach

Fáiltím go mór roimh an tuarascáil seo ar an togra Sólás na nÓg. Ardú croí atá ann, léamh faoin obair cheannródaíoch atá idir lámha chun soláthar óige saincheaptha trí Ghaeilge a chur ar fáil do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise foghlama acu. Tá tábhacht ar leith leis an obair óige i gcomhthéacs mionteanga le deiseanna úsáide teanga a thabhairt do dhaoine óige lasmuigh den chóras oideachais. Mar a mhínítear sa tuarascáil, tagann formhór na ndaoine óga a mbaineann leas as na seirbhísí óige seo ó theaghlach nach labhraítear an Ghaeilge iontu mar ghnáth theanga an tí. Bíonn dúshlán bhreise ag obair óige i gcomhthéacs mionteanga a bheith ionchuimsitheach. Tuigimid gur minic a shéantar deiseanna foghlama na mionteanga ar dhaoine a bhfuil riachtanais bhreise foghlama acu de bharr na claontachta aontangaí i measc cúiseanna eile. Tá an togra Sólás na nÓg le moladh go hard as deis a chur ar fáil do na daoine óga nasc a dhéanamh lena n-oidhreacht chultúir agus tuiscint a fháil ar a bhféiniúlacht féin.

Molaim an cur chuige rannpháirtíoch a glacadh le meastóireacht a dhéanamh ar an togra. Mar a rianaítear sa tuarascáil, is iad glórtha na ndaoine óga féin is tábhachtaí i dtaighde den chineál seo. Faigheann an léitheoir cuntas saibhir, tuisceanach agus géarchúiseach ó na daoine óga, óna dtuismitheoirí agus ó na baill foirne sa tuarascáil faoi thionchar an togra. Foghlaimítear faoin ardú muiníne agus féinmheasa a tháinig ar na daoine óga mar thoradh ar an ngaol iontaofa a chothaíodh leis na baill foirne. Bhí dea-thionchar ag rannpháirtíocht na ndaoine óga ar a sláinte intinne agus ar fhorbairt a gcuid scileanna sóisialta fosta. Chuidigh na gnéithe seo ar fad lena ndeiseanna fostaíochta agus chruthaigh sé deis dóibh páirt iomlán a ghlacadh sa saol. Ní haon iontas gur bronnadh maoiniú ar an togra ó Chiste Pobail Chrannchuir Náisiúnta. Is sampla eiseamláireach é an togra seo den obair a d'fhéadfaí i dhéanamh i gceantair Ghaeltachta agus i gcomhthéacsanna mionteanga go hidirnáisiúnta. Gura fada buan Sólás na nÓg.

An t-Ollamh Pádraig Ó Duibhir

Meán Fómhair 2023

1. Intreoir

Is soláthar oideachais neamhfhoirmeálta é Sólás na nÓg atá saincheaptha nuálach agus a dhéantar go hiomlán trí mheán na Gaeilge. Riarann sé ar dhaoine óga a bhfuil riachtanais éagsúla foghlama, fhisiciúla, shóisialta, mhothúchána agus iompair acu. Cuireadh tús leis an tsoláthar in 2019 mar scéim phiolótach le tacaíocht ó 'Inclusion Project' leis an Údarás Oideachais mar chuid de na seirbhísí óige Ghaeilge a bhí ag teacht chun cinn i nGlor na Móna. Ag an tús, bhíothas ag iarraidh tacaíocht a chur ar fáil do ghrúpa daoine óga a bhí imeallaithe agus a raibh tacaíocht bhreise agus idirghabháil aonair de dhíth orthu taobh

istigh den chóras oideachais agus taobh amuigh de. Cé nach raibh an tionscadal ach ag toiseacht, bhí an-rath air agus bhí ró-éileamh air láithreach. Amhail an scolaíocht fhoirmeálta agus cláir neamhfhoirmeálta óige, bhí dúshlán mhóra le sárú ag an tionscadal mar gheall ar an phaindéim Covid-19. Mar gheall ar an éileamh agus ar an ghá leis an tsoláthar uathúil sin, lean cleachtóirí óige Ghlór na Móna leis na deiseanna rannpháirteachais go cianda leis na daoine óga agus a gcaomhnóirí i rith na paindéime go dtí gur athraigh na treoirlínte maidir le scaradh sóisialta agus go dtiocfadh leis an tseirbhís a toiseacht aghaidh ar aghaidh arís.

In 2020, rinne Glór na Móna iarratas ar scéim National Lottery Community Fund 'Awards for All' leis an scéim phiolótach a fhorbairt. Leis an iarratas, cuireadh isteach páipéar taighde bunaithe ar an tseirbhís, a rinne measúnú agus a léirigh na bearnaí sa tsoláthar agus sna seirbhísí i dtaca leis an oideachas neamhfhoirmeálta trí mheán na Gaeilge agus deiseanna san obair óige dóibh siúd a bhfuil riachtanais breise foghlama acu. Léirigh torthaí an taighde sin an géarghá le seirbhísí breise óige agus éileamh soiléir le seirbhísí breise neamhfhoirmeálta a sholáthar trí mheán na Gaeilge do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise acu i mórcheantar Iarthar Bhéal Feirste. Baineadh úsáid as torthaí an taighde sin, a phléifear sa taighde seo ar ball, le fianaise bhreise a chur ar fáil le tacú le hiarratas maoinithe Ghlór na Móna ar an chlár National Lottery Fund 'Empowering Young People'.

In 2021, d'éirigh le tionscadal Ghlór na Móna, 'Sólás na nÓg' maoiniú breise a fháil le tacú leis an chlár agus le hoibrithe ón National Lottery Community Fund agus méadaíodh ar an tsoláthar ó oíche amháin go trí oíche sa tseachtain. Lena chois sin, d'éirigh leo cóiríocht shealadach a fháil ar shuíomh Ghlór na Móna le tacaíocht ó An Roinn Pobal agus scéim chaipitleach Fhoras na Gaeilge. Sa pháipéar meastóireachta seo, déanfar plé, déanfar iniúchadh agus déanfar meas ar thionchar an tsoláthair bhreise ó Shólás na nÓg mar chuid de chlár forbartha óige Ghlór na Móna atá lonnaithe i nGaelionad Mhic Goill san Uachtar Chluanaí in Iarthar Bhéal Feirste.

Beidh an páipéar seo ina chuid leanúnach de 'Identifying, Exploring and Evaluating Gaps in Current Provision for Irish-medium Youth Work in Belfast' (McGurk, 2020), a léiríonn an gá a bhí san iarratas don mhaoiniú Lottery a rinne Glór na Móna don chlár Empowering Young People. Tabharfar uasdátú ar litríocht ábhartha, ansin déanfar plé ar aidhmeanna an taighde seo, déanfar plé ar na ceisteanna taighde agus ar mhodheolaíocht an taighde

cháilíochtúil a úsáideadh mar chuid den bhailiú sonraí. Léireofar plé agus anailís na dtorthaí trí na hagallaimh leathstruchtúrtha agus ón phlé sna fócasghrúpaí leis na rannpháirtithe sular ndéanfar conclúidí agus na chéad chéimeanna eile a chur i dtoll a chéile le go mbeidh Sólás na nÓg in ann dul chun cinn agus bláthú.

2. Uasdátú ar thaighde ábhartha agus Litríocht Chomthéacsúil ar an ghaeloideachas agus seirbhísí óige Ghaeilge

An Gaeloideachas agus an Athghabháil trí thumoideachas: Achoimre

Bunaíodh an gaeloideachas sa tuaisceart mar gheall ar ghnímh cheannródaíoch na ngníomhaithe teanga i nGaeltacht uirbeach in Iarthar Bhéal Feirste sna 1960í (Ó Baoill, 2007). In ainneoin cur in éadan reachtúil agus polaitiúil agus i gcomhthéacs na corraíola sibhialta i mBéal Feirste agus trasna an tuaiscirt, chuir na teaghlach chróga sin tús le soláthar tumoideachais a bhí mar bhunchloch don earnáil ghaeloideachais atá ag fás agus ag forbairt ó shin (McKendry, 2007; McAdory and Janmaat 2015). Tá an-éileamh ar an ghaeloideachas sa tuaisceart go fóill de réir an daonáirimh is déanaí (Conradh na Gaeilge, 2022) agus thuiriscigh Comhairle na Gaelscolaíochta (2022) go bhfuil thart 7,500 dalta ag fáil a gcuid oideachais trí mheán na Gaeilge in 2022. Cé go bhfuil líon na ndaltaí sa ghaeloideachas sa tuaisceart ag méadú go fóill, léiríonn an taighde is déanaí go bhfuil éagthroime shoiléir go fóill ann don earnáil fhoirmeálta oideachais i dtaca le soláthar teangeolaíoch, áiseanna agus aitheantais de (McGurk, 2022).

D'éascair an tacaíocht ó An Roinn Oideachais (DENI) don obair óige Ghaeilge sa tuaisceart agus do ghrúpaí cosúil le Glór na Móna ó Athbhreithniú ar Ghaelscolaíocht (2008) agus tháinig sin ón choimhlint le tacú leis an Ghaeilge mar atá

ráite i gComhaontú Aoine an Chéasta (GFA). Gheall an reachtaíocht go gcuirfí an Ghaeilge chun cinn sa tsaol phoiblí agus phríobhaideach (Muller, 2010 p70). Ar leibhéal beartais, bhí Education Order (NI) mar chuid den reachtaíocht a chur dualgas reachtúil ar An Roinn Oideachais tacaíocht a thabhairt don ghaeloideachas. Bhí moltaí in Athbhreithniú ar Ghaelscolaíocht (2008) cosúil le Moladh 18 a léirigh go raibh ar an Roinn tacú le 'deiseanna neamhfhoirmeálta do dhaoine óga' trí mheán na Gaeilge chomh maith le Moladh 17 a luaigh tacaíocht chuí do pháistí a bhfuil riachtanais bhreise foghlama acu, rud a phléifear anseo níos doimhne. Lena chois sin, sa chreat beartais is déanaí le haghaidh seirbhísí óige de chuid An Roinn Oideachais, Priorities for Youth (2013), luaitear go sonrach cur i bhfeidhm Mholadh 18. Deirtear sa chreat beartais go ndéanfaidh Education and Skills Authority machnamh ina gcuid pleanála ar 'príomhghníomhaíochtaí don obair óige mar atá luaite i mbeartais eile DE amhail Moladh 18 de Athbhreithniú ar Ghaelscolaíocht' (DENI, 2012, p.20).

In ainneoin na ngealltanais reachtúil sin, tá taithí ag na cumainn óige Gaeilge, cosúil leis

na gaelscoileanna san earnáil oideachais phríobháideach, ar 'sheicteachas follasach agus claontacht fhrith-Éireannach' (McVeigh, 2022, p.46) agus iad ag plé le húdaráis oideachais sa tuaisceart. Bhí an méid sin le feiceáil i dtuairisc taighde a rinne Conradh na Gaeilge agus Committee on the Administration of Justice (CAJ). Léiríonn príomhthorthaí na tuairisce go raibh cleachtóirí agus daltaí gaeiloideachais faoi mhíbhuntáiste mar gheall ar léirmhíniú easnamhach agus srianta An Roinn Oideachais ar an dualgas reachtúil a bhí orthu maidir leis an teanga, mar atá luaite i gComhaontú Aoine an Chéasta, agus nár cuireadh iad i bhfeidhm. Tá na torthaí sin cosúil leis an taithí atá ag cleachtóirí óige Gaeilge a raibh orthu a bheith ag feachtasaíocht go minic ar mhaithe le maoiniú agus acmhainní, mar a bheas le feiceáil sa chéad chuid eile.

Cosúil leis na gaelscoileanna, tá cur chuige tumoideachais sna cumainn óige a thugann deis do dhaoine óga an teanga a úsáid i dtimpeallacht a dhíríonn go hiomlán ar chothú na Gaeilge agus an chultúir. Tá a lán buntáistí bainteach leis an tumoideachas, mar a luann Cummins (1998; 2014) agus Bialystok (2018) a mhaíonn go bhfuil tuiscint theangeolaíoch agus cumas cognaíoch níos forbartha ag páistí dátheangacha i gcomparáid lena bpiaraí aonteangacha. Is é an aidhm a bhaineann le teanga a shealbhú tríd an tumoideachas cumarsáid, scileanna idirphearsanta, muinín agus féiniúlacht na ndaoine óga a fheabhsú trí fhorbairt a dhéanamh ar a bhfeasacht chultúrtha agus a rannpháirteachas in athbheochan na teanga (McCarty, 2021). Mar sin féin, bíonn dúshlán shuntasacha roimh iarrachtaí le mionteangacha a athbheochan agus a athghabháil ar fud an domhain amhail easpa maoinithe, áiseanna teoranta, easpa deiseanna oiliúna agus easpa deiseanna d'úsáid na teanga (Fishman, 1991; McCarty, 2003). Tá ról lárnach ag scoileanna agus

seirbhísí tumoideachais i bhforbairt scileanna teangeolaíocha i measc daoine óga i bpobail mionteangacha a bhfuil easpa deiseanna ann a dteanga a úsáid ar bhonn laethúil (Ó Baoill, 2007; Kipp, 2009; Hinton, 2011; McCarty and Nicholas, 2014). Tá suntas ar leith ag baint leis sin sa ghaeiloideachas mar go dtagann líon mór de na daltaí sna scoileanna agus sna seirbhísí sin as teaghlach nach í an Ghaeilge an chéad teanga, mar a bhíonn coitianta i bpobail athbheochana teanga. Mar sin de, tá ról rithábhachtach ag cláir agus seirbhísí tumthacha foirmeálta agus neamhfhoirmeálta ag tacú le páistí nach bhfuil an teanga scoile acu sa bhaile. Lena chois sin, deir an taighde domhanda is déanaí faoi chearta an pháiste go bhfuil gá go mbeadh rochtain ag daoine óga ar sheirbhísí neamhfhoirmeálta oideachais agus spásanna sóisialta ina dtig leo a bheith páirteach in imeachtaí dúchasacha agus cultúrtha (Collins et al, 2021; Hart, 2013; Percy-Smyth and Thomas, 2009). Tá na cearta sin bunaithe ar an tsamhail don obair óige dhúchasach atá forbartha agus curtha i bhfeidhm ag Fóram na nÓg¹, sna seirbhísí óige i nGlór na Móna ar dtús agus atá á leathadh amach sna cumainn óige Gaeilge ar fud an tuaiscirt anois.

Mar an chumann óige Gaeilge áitiúil is mó sa tuaisceart atá chun tosaigh i bhforbairt na hoibre óige Ghaeilge le deich mbliana anuas, tá na seirbhísí óige a chuireann Glór na Móna ar fáil, le tacaíocht straitéiseach ó Fhóram na nÓg, lárnach i gcruithú deiseanna foghlama agus forbartha do dhaoine óga sa ghaeiloideachas i mBéal Feirste. Pléifear sin anois.

Ról Glór na Móna i seirbhísí neamhfhoirmeálta óige trí mheán na Gaeilge

Is ionad spleodrach pobail é Glór na Móna a chuireann réimse de chláir phobail agus

1 Is Eagraíocht Ionadaíoch Réigiúnach Óige (EIRÓ) i Fóram na nÓg a fhreastalaíonn ar an Earnáil Óige Ghaeilge. Oibríonn siad i dtreo Obair Óige Ghaeilge a dhaingniú agus a chur chun cinn ionas go méadófar na deiseanna neamhfhoirmeálta oideachasúla do dhaoine óga trí mheán na Gaeilge. In 2021, thug an tÚdarás Oideachais aitheantas oifigiúil d'Fhóram na nÓg agus tugadh bunmhaoiniú straitéiseach agus maoiniú tionscadail dóibh leis an earnáil óige Ghaeilge a fhorbairt.

seirbhísí ar fáil do theaghlaigh, do pháistí gaelscoile agus do mhuintir na háite. Chomh maith leis an obair óige Ghaeilge, cuireann Glór na Móna béim ar an oideachas pobail agus athnuachan phobail, cleachtais i ndaonlathais rannpháirtíochta trí fhéilte pobail agus oideachas polaitiúil, tionscadail a dhíríonn ar aistriú teanga teaghlaigh idirghlúine agus úsáid shóisialta na teanga, stair áitiúil agus aisghabháil oidhreachta. Baineann na gníomhaíochtaí ar fad úsáid as an Ghaeilge, na háiseanna uathúla pobail agus na háiseanna áitiúla comhshaoil le dúshlán a chur roimh an éagothroime shocheacnamaíoch trí dhul i ngleic le bochtaineacht agus eisiamh sóisialta lucht labhartha na Gaeilge sa cheantar.

Cuireann clár óige Glór na Móna obair óige, tacaíocht óige agus gníomhaíochtaí óige ar fáil le go mbeidh ról gníomhach ag daoine óga san Uachtar Chluanaí in athbheochan agus athghabháil na teanga mar mhodh don chumasú pobail. Sa chomhthéacs sin, ní amháin go n-éascaíonn an obair óige forbairt phearsanta, shóisialta, agus oideachais do dhaoine óga (Devlin and Gunning, 2009), ach

tá ról rithábhachtach aici in athbheochan na Gaeilge agus in athnuachan agus cumasú pobal atá faoi mhíbhuntáiste, cosúil leis an Uachtar Chluanaí. Tá Glór na Móna chun tosaigh san obair sin, le clár óige agus tionscadail chumasaithe óige le ceannairí óga a fhorbairt agus iad ag soláthar seirbhísí ceannródaíocha do dhaoine óga as na gaelscoileanna áitiúla. D'oscail ionad pobail dá gcuid féin, Gaelionad Mhic Goill in 2016 agus tá fás as cuimse tagtha ar na tionscadail ó shin. Tá líon agus réimse níos leithne de chlár ar fáil, tá buiséad níos mó ann, tá níos mó tionscadal pobail ar fáil agus tá méadú suntasach ar líon na foirne. Ag an tús, bhí ceithre chumann óige ag feidhmiú ar bhonn páirtaimseartha (ceithre sheisiún aon uair a chloig). Anois, tá Glór na Móna ag feidhmiú mar ionad páirtaimseartha óige ceithre oíche sa tseachtain do dhá ghrúpa, na sóisir agus na sinsir. Mar gheall ar an mhéadú ar líon na bpáistí agus ar an ardú suime sa ghaeloideachas (Comhairle na Gaelscolaíochta, 2022) tá an chosúlacht ann go méadóidh an t-éileamh don obair óige fosta.

In ainneoin an fháis agus an éilimh, ní bhfuair an t-oideachas foirmeálta ná neamhfhoirmeálta trí mheán na Gaeilge sa tuaisceart an tacaíocht ná maoiniú cuí ón stát (McGurk, 2022; Mac Ionrachaigh, 2021) go háirithe ó An Roinn Oideachais agus comhlachtaí reachtúla atá ar son soláthar oideachais, i gcomparáid le hoideachas i dteanga oidhreachta in áiteanna eile i gcóngar agus iarrachtaí ann teanga dhúchasach a athghabháil, cosúil le hAlban agus An Bhreathain Bheag.

Mar thacaíocht ar an fhás atá tagtha ar an obair óige Ghaeilge, áitítear i dtaighde a rinneadh le gairid in Ollscoil Uladh ‘*Squeezed in and Squeezed out- Lessons from Irish-medium Youth*’² (Mc Ardle and Neill, 2022) go

bhfuil sé ríthábhachtach go dtéann An Roinn Oideachais i ngleic leis na dúshláin atá ag an earnáil óige Ghaeilge maidir le maoiniú, oiliúint, cóiríocht, acmhainní agus áiseanna. Bíonn an t-oideachas neamhfhoirmeálta Gaeilge ag brath ar mhaoiniú neamhchinnte agus sealadach agus d’fhéadfadh sin srian a chur ar na seirbhísí (McCann, 2022) rud a bheadh ina chúis le ciorruithe ar mhaoiniú agus ar sheirbhísí agus bheadh tionchar aige sin ar na daoine óga atá ag iarraidh na seirbhísí a úsáid. Chuaigh na ciorruithe maoinithe sin i bhfeidhm go mór ar sheirbhísí óige Ghlór na Móna in 2017 nuair a bhí ar cheithre chumann óige Gaeilge druidim láithreach agus níor osclaíodh na seirbhísí arís go dtí go raibh feachtas poiblí óige ann mar chuid den fheachtas ar son cearta teanga sa tuaisceart ag An Dream Dearg (Mac Ionrachaigh, 2021). Bhí cur isteach eile ar sheirbhísí óige Ghlór na Móna i bhFeabhra 2022 nuair a dhearbhaigh an tÚdarás Oideachais go mbeadh deireadh leis an mhaoiniú do na cláir ar fad ó 31 Márta 2022. Lean feachtas eile corraitheach a mhair 10 seachtaine, stiúrtha ag daoine óga agus le tacaíocht ó pháirtithe éagsúla polaitiúla agus sa deireadh, aontaíodh síneadh ar an mhaoiniú do na seirbhísí óige.³ Luann McArdle agus Neill (2022) an claonadh radacach i dtreo féineagrú agus feachtasaíocht phobalbhunaithe mar ghné ar leith san obair óige Ghaeilge agus deir siad go dtéann an fheachtasaíocht pholaitiúil agus cumasú óige le chéile i ngrúpaí óige Gaeilge, cosúil le Glór na Móna. Rinneadh iniúchadh eile ar na príomhthorthaí ó thuairisc McArdle agus Neill ina bhfoilseachán is déanaí, ‘The Making and Shaping of the Young Gael Irish-medium Youth Work for Developing

2 Preasráiteas agus fiseán ó lainseáil na tuairisce i nGlór na Móna <https://www.glornamona.com/youth/squeezed-in-and-squeezed-out-lessons-from-irish-medium-youth-work/?lang=en>

3 Tuairiscí na meán faoin fheachtas - <https://www.irishnews.com/news/northernirelandnews/2022/02/26/news/protest-against-irish-language-youth-services-funding-cuts-to-take-place-in-belfast-2598955/>
<https://www.irishnews.com/paywall/tsb/irishnews/irishnews/irishnews/news/northernirelandnews/2022/03/02/news/protest-in-belfast-against-funding-cuts-to-irish-language-youth-services-2603052/content.html>
<https://www.irishnews.com/paywall/tsb/irishnews/irishnews/irishnews/news/northernirelandnews/2022/04/07/news/future-of-west-belfast-irish-language-youth-and-community-organisation-secured-after-funding-found-2636021/content.html>

Indigenous Identities' (2023). Deir siad go bhfuil an cur chuige san obair óige Ghaeilge 'gan eagla' agus úsáidtear sampla den éagóir agus den chlaontacht atá os comhair na nGael óg, rud a chuireann ar chumas na ndaoine óga sin dúshlán a chur roimh na 'struchtúir agus na córais nach dtacaíonn leo' (2023, p229). Nuair a thugtar aghaidh ar na saincheistanna sin, áitíonn McArdle agus Neill go gcothaíonn sin:

'Daonra atá páirteach sa pholaitíocht le gníomhachas a fhorbraíonn óna leas féin go gníomhachas ar son saincheistanna níos leithne ceartas sóisialta trí chur chuige a théann in éadan stíleanna maireachtála reatha nualíobrála indibhidiúlacha' (McArdle and Neil, 2023, p.229).

Tá an léirmhíniú sin ag teacht le hobair Mhic Ionnrachtaigh (2013; 2021) a mhaíonn gur chóir don ghluaiseacht athbheochana Ghaeilge ó thuaidh ag an achan leibhéal a fheiceáil mar ghluaiseacht chomhaimseartha phobalbhunaithe i dtreo an díchoilínithe.⁴

Obair Óige dhúchasach

Is ionann an obair óige agus próiseas oideachasúil a thiteann amach i dtimpeallacht neamhfhoirmeálta. Aithníodh le fada gur foinsí tábhachtacha tacaíochta iad na cumainn óige agus na hoibríthe óige agus gur tearmainn neodracha iad ar shiúl ón bhaile agus ón scoil do dhaoine óige atá imeallaithe go heacnamaíoch agus go sóisialta (Morgan et al 2020). Tá sé d'aidhm ag an obair óige taithí nua a sholáthar, rannpháirteachas gníomhach a chur chun cinn, agus cothaíonn sí teagmháil shóisialta idir daoine óga. Déantar sin trí dhaoine óga a spreagadh le machnamh criticiúil agus cruthaitheach a

dhéanamh faoi éispéiris phearsanta agus faoin domhan thart orthu (National Occupational Standards, cited in Youth Work NI, 2014). Tá an iliomad buntáistí ann don té a bhíonn páirteach san obair óige amhail níos mó a fháil amach faoi chreidimh agus luachanna pearsanta, forbairt agus léiriú ar ghuth agus féiniúlacht daoine óga sa tsochaí, agus sealbhú ar scileanna agus inniúlachtaí éagsúla le tacú leo barr a gcumais a bhaint amach (National Youth Agency, 2020).

Tá an-chuid buntáistí ann do dhaoine óga as pobal athbheochana teanga atá páirteach in obair óige trí theanga dhúchais mar atá a bhforbairt shóisialta, mhothúchánach agus phearsanta, an ceangal idir iad agus a bpobal agus cruthú a bhféiniúlachta. Lena chois sin, cuireann soláthar óige Ghlór na Móna trí mheán na Gaeilge le féiniúlacht chultúrtha agus feasacht pholaitiúil na ndaoine óga a úsáideann na seirbhísí (McArdle and Neill, 2022) agus iad ag déanamh iarracht a bheith ina ngníomhaithe athbheochana agus athghabhála teanga. Tá ról rithábhachtach ag Glór na Móna ag spreagadh agus ag tacú le hiarúsáideoirí seirbhíse le ról cheannaireachta agus ghníomhaíochais a ghlacadh i bpobal na Gaeilge, go háirithe san earnáil óige (lontaobhas na Gaelscolaíochta, 2018; McArdle and Neill 2022, 2023).

Tá cleachtas óige Ghlór na Móna ag teacht leis an tsamhail don Obair Óige Ghaeilge a forbraíodh i gcomhpháirt le hOllscoil Uladh in 2016 agus a ndearnadh uasdátú air sa tuairisc taighde in 2022. Le 18 mí anuas, tá uasdátú déanta ag Fóram na nÓg ar an tsamhail arís dar teideal 'Obair Óige Dhúchasach (Aguisín C) ina bhfuil cur chuige níos soiléire i dtaca leis an díchoilíniú mar chreatlach don obair óige trí theanga atá mionlaithe. Bhí an chéad samhail bunaithe ar chreatlach coincheapúil don obair óige Ghaeilge

4 Tá cur chuige an díchoilínithe fite fuaite san éiteas cumasaithe pobail ar a mbunaíonn Glór na Móna na clár agus na seirbhísí ar fad a sholáthraíonn siad, agus aidhmeanna níos leithne de shaoirse chultúrtha, shíceolaíoch agus eacnamaíoch ó na coinníollacha coilíneacha atá fréamhaithe i gcoilár na gluaiseachta athbheochana na Gaeilge atá ag teacht chun cinn sa tuaisceart. Tá spás cruthaithe ag Glór na Móna le déanaí, i gcomhar le hOllscoil na Banríona, do lucht léinn agus do ghníomhaithe pobail teacht le chéile lena dtaighde ceannródaíoch a chur i láthair sa chéad chomhdháil idirnáisiúnta idir Ollscoil na Banríona agus grúpa áitiúil pobail ar an díchoilíniú. Nasc don phreasráiteas agus fiseán <https://www.glornamona.com/irish-language-classes/comhdhail-idirnáisiunta-chomhoibríthe-phobail-ar-an-dichoiliniu-i-naomh-comhghall-ar-bhothar-na-bhfal/>

a léirigh 'príomhghnéithe' don obair óige; Spás, Cur Chuige, Teanga, Muintearas, Úinéireacht. Chuir an tsamhail uasdátaithe 'Obair Óige Dhúchasach' leis na 'príomhghnéithe' sin; pobal, caidrimh, polaitíocht, agus rannpáirteachas a neadaíonn an coincheap de fhréamhacha ar chrann atá dúchasach d'Éirinn.

Cruthaíodh an coincheap seo, rinneadh athmhachnamh air agus forbraíodh é i ndiaidh iniúchadh cuimsitheach a rinne Fóram na nÓg leis na cumainn óige áitiúla fud fad an tuaiscirt in 2021⁵ agus baineadh úsáid as ó shin le haghaidh traenála, cur i bhfeidhm agus meastóireachta ó shin.

Is athrú dearfach agus claochlaitheach é, b'fhéidir, go ndéantar freastal i nGlór na Móna ar dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise oideachais agus iompair acu, cosúil leis an tsamhail don obair óige trí Ghaeilge a thugann dóchas, soghluaiseacht shóisialta agus deiseanna rannpháirteachais dóibh siúd a bhíonn imeallaithe mar gheall ar a riachtanais. Tugann an cur chuige sin deis do na daoine sin forbairt a dhéanamh ar scileanna sóisialta agus praiticiúla, a gcreidimh a léiriú, a bheith páirteach i róil cheannaireachta agus dheonacha agus a nguth agus a gcuspóir a aimsiú sa tsochaí i dtimpeallacht a fhreastalaíonn orthu agus a thacaíonn lena riachtanais. Déanfar forbairt ar na gnéithe sin atá sa tsamhail don Obair Óige Dhúchasach (go háirithe i dtaca le rannpháirteachas de) anseo thíos.

Oideachas Neamhfhoirmeálta Riachtanais Bhreise agus Sólás na nÓg.

Tá an obair óige trí theanga dhúchais mar ábhar ag éirí níos coitianta i measc scoláirí san oideachas agus sa tsocheolaíocht (Mc Pherson, 2020; Sumida Huaman, 2014; McCarty

and Wyman, 2009), rud a chruthaíonn an iliomad buntáistí do pháistí agus do dhaoine óga, go háirithe iad siúd a bhfuil riachtanais bhreise acu. Tugann an obair óige Ghaeilge deis do na daoine sin ceangal a dhéanamh lena n-oidhreacht chultúrtha agus le forbairt a dhéanamh ar a bhféiniúlacht agus muintearas a dhéanamh. Trí pháirt a ghlacadh i ngníomhaíochtaí ina dteanga dhúchais, bíonn an seans ag daoine óga a scileanna teanga, a stór focal, agus a líofacht a fheabhsú, rud a chuireann lena scileanna cumarsáide i gcoitinne. Ar a bharr sin, cruthaíonn an obair óige trí theanga dhúchais timpeallacht ionchuimsitheach agus tacúil, éascaíonn sí glacadh agus tuiscint i measc na rannpháirtithe agus cothaíonn sí smaointeoireacht chriticiúil agus díchoilíniú. Cothaíonn sin caidreamh sóisialta, obair foirne, agus comhoibriú, ag tacú le páistí agus daoine óga a bhfuil riachtanais bhreise acu scileanna riachtanacha sóisialta agus pearsanta a fhorbairt. Ina theannta sin, cuireann cláir mar sin spás ar fáil don fhéinléiriú, don chruthaitheacht, agus forbairt phearsanta, rud a spreagann féinmheas, comhbhá agus muinín. Leis an obair óige trí theanga dhúchais, thig leis na daoine seo féiniómhá dhearfach a fhorbairt, caidrimh thábhachtacha a thógáil, agus scileanna riachtanacha saoil a fhoghlaim a chuireann lena bhforbairt agus sláinte iomlánaíoch.

Tá an obair óige dhúchasach do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise foghlama

5 Iniúchadh Fóram na nÓg ar an obair óige Ghaeilge : <https://www.foramnanog.com/youth-work-resources/research/>.

acu ag teacht leis an litríocht idirnáisiúnta cearta-bhunaithe, Coinbhinsiún na Náisiún Aontaithe um Chearta an Linbh (UNCRC, 2023) san áireamh. Leagan UNCRC an tábhacht a bhaineann le cearta gach páiste a chosaint agus a chur chun cinn, beag beann ar a n-ábaltachtaí ná a gcúlra teangeolaíoch. Cuimsíonn an obair óige dhúchasach roinnt eochairphrionsabal de UNCRC cosúil leis an cheart a bheith páirteach i saol cultúrtha (Alt 29) agus an ceart le hoideachas a fháil (Alt 28). Trí dheiseanna a chur ar fáil do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise foghlama acu a bheith páirteach i ngníomhaíochtaí ina dteanga dhúchais, spreagann na cláir sin caomhnú cultúrtha agus tacaíonn siad lena gceart a bhféiniúlacht theangeolaíoch agus chultúrtha a chosaint.

Lena chois sin, leagan UNCRC béim ar an cheart chun neamh-idirdhealú agus iomchuimsiú (Browne and Millar, 2016). Cuimsíonn an obair óige dhúchasach na prionsabail sin trí thimpeallacht ionchumsitheach a chruthú ina bhfuil luach, meas agus comhdheiseanna ann do gach rannpháirtí, iad siúd a bhfuil riachtanais bhreise oideachais acu fosta. Déantar iarracht leis na cláir sin bacainní a bhaint agus lena chinntiú go dtig le gach duine óg a bheith páirteach i ngníomhaíochtaí, a chuireann lena bpeirspictíochtaí uathúla agus le sult a bhaint as a gcearta le caidrimh shóisialta a thógáil, forbairt phearsanta agus a gcultúr a chur in iúl. Trí phrionsabail UNCRC a nascadh leis an obair óige dhúchasach, cumasaítear daoine óga a bhfuil riachtanais bhreise foghlama acu lena gceart a chur i bhfeidhm, le muintearas a dhéanamh agus le hionchur a bheith acu i gcaomhnú a dteanga agus a gcultúir. Cothaíonn na cláir sin cur chuige ionchumsitheach atá bunaithe ar chearta a aithníonn dínit agus fiúntas in achan pháiste, ag cur lena sláinte agus a bhforbairt san iomlán.

I gcomhthéacs níos áitiúla, léiríonn Athbhreithniú ar Ghaelscolaíocht (2008) an géarghá le tuilleadh tacaíochta do na daoine óga sin a bhfuil riachtanais bhreise acu trí Mholadh 17. Luann an moladh sin an gá le 'foireann tacaíochta SEN atá oilte go cuí uaidh seo a mbeidh scileanna Gaeilge ar ardchaighdeán acu' trí 'infrastructúr agus acmhainní' a fhorbairt atá 'íogair do riachtanais na bpáistí atá ag foghlaim trí Ghaeilge.' Ina theannta sin, luaitear an gá le 'dea-chleachtas a scaipeadh' ar bhonn uile-Éireann agus thoir/thiar agus luaitear an gá le huirlisí diagnóiseacha ardleibhéil d'earnáil na gaelscolaíochta.

Lena chois sin, san earnáil oideachais neamhfhoirmeálta, tá borradh ar an taighde faoin tionchar dhearfach a bhíonn ag idirghabháil neamhfhoirmeálta óige do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise foghlama acu. Áitíonn Friel et. Al (2020) go raibh an t-athrú modheolaíochta ó phaiteolú a dhéanamh ar riachtanais speisialta go modh níos sóisialta (Shakespeare, 2018), a ghlacann modhanna idirghabhála atá ionchumsitheach

agus iomlánaíoch san áireamh, go háirithe i dtaca le huathachas de, go raibh tionchar nach beag ar dhínt agus ionchuimsiú daoine óga a bhfuil riachtanais bhreise acu. Deir Friel et al (2020, p.3) go spreagann an cur chuige sin gníomhairí sóisialta trí phobal ionchuimsitheach a chruthú a 'chumasaíonn gach duine, seachas cuid de na daoine'. Sa chur chuige ionchuimsitheach sóisialta sin, ba chóir go nglacfaí le daoine atá difriúil mar 'mhodh maireachtála' – mar éagsúlacht seachas easnamh' (Den Houting, 2018). Trí chleachtas machnamhach a chur i bhfeidhm mar chuid den mhodh shóisialta seo a thacaíocht le néara-éagsúlacht, spreagtar oibrithe óige le smaoinemh faoina dtuairimí féin ar chumas, ionchuimsitheacht, agus rannpháirteachas: ní mór don chleachtas ionchuimsitheach d'obair óige sa phobal dul níos faide ná na cuir chuige traidisiúnta le teacht ar dheiseanna a chothaíonn sláinte den scoith' (Friel et al, 2020, p.4). Léirigh an taighde sin fosta an géarghá le hoiliúint, taighde, agus beartais a fhorbairt le teacht le cleachtas óige. Pléifear ar ball na moltaí sin chomh maith leis na torthaí ón luacháil ar scéim phiólótach Shólás na nÓg agus torthaí na tuairisce seo.

Cé go bhfuil borradh ar an tsuim ar an bhaint idir soláthar riachtanais bhreise agus deiseanna oideachais neamhfhoirmeálta, tá easpa taighde cuí ann maidir le deiseanna oideachais neamhfhoirmeálta do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise acu agus a thagann as pobal mionteanga. Tá sé d'aidhm ag an pháipéar seo fianaise ceannródaíoch a léiriú ar dhea-chleachtas chomh maith le cuntais luachmhara ar thaithí na ndaoine óga, a dtuismitheoirí agus oibrithe óige mar chuid de chlár Shólás na nÓg, le go mbeidh tuiscint agus ionadaíocht níos fearr ann ar an obair óige Ghaeilge do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise acu. Pléifear aidhmeanna an taighde seo anois.

3. Aidhm an taighde agus meastóireacht leanúnach Shólás na nÓg

Tá an tuairisc taighde seo ina chuid de luacháil leanúnach ar sheirbhísí óige Shólás na nÓg i nGlór na Móna. Is tionscadal nuálach ceannródaíoch é agus níl a leithéid ann in aon áit eile in Éirinn. Freastalaítear ar, ionchuimsítear agus cumasaítear daoine óga a bhfuil riachtanais bhreise acu rochtain a fháil ar dheiseanna neamhfhoirmeálta gaeleoidachais. Bainfear úsáid as taighde leanúnach agus meastóireacht ar na seirbhísí agus na háiseanna leis an chlár óige a fhorbairt, le machnamh a dhéanamh air, agus lena fheabhsú thar tréimhse ceithre bliana den tionscadal seo. Ní amháin gur thapaigh muid an deis an taighde seo a dhéanamh mar chuid den chritéir mhaoinithe ach chomh maith leis sin le taighde ábhartha a dhéanamh a chuirfidh le heolas na hearnála agus deachleachtas a fheabhsú sa ghaeleoidachas neamhfhoirmeálta ar bhonn náisiúnta, agus níos faide i gcéin, áit a bhfuil cleachtas athghabhála dúchasach ag titim amach. Bhí cur chuige rannphairtíoch in úsáid mar chuid de mhodheolaíocht an taighde seo agus rinneadh iarracht daoine óga agus an pobal áitiúil a chumasú le smaointeoireacht chriticiúil a dhéanamh agus le páirt a ghlacadh i gcomhráite le hathrú dearfach sóisialta a chinntiú do dhaoine agus do ghrúpaí a bhíonn ar imeall na sochaí, de ghnáth. Pléifear an cur chuige rannphairtíoch sin níos mó sa chuid den taighde ar an mhodheolaíocht. Ar dtús, déanfar plé ar na torthaí ón chéad tuairisc taighde a rinneadh bunaithe ar scéim phiólótach Shólás na nÓg.

4. Plé ar na torthaí ón chéad tuairisc

Ba thaighde scóipe é an chéad tuairisc a rinne Nig Oirc (2020) dar teideal 'Identifying, Exploring and Evaluating Gaps in Current Provision for Irish-medium Youth Work in Belfast' a rinne iarracht meastóireacht a dhéanamh ar scéim phiolótach Shólás na nÓg sa chéad bhliain den scéim agus na bearnaí is na srianta a shainnithint agus iad ag riar ar dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise foghlama acu. Ba é aidhm an taighde sin fianaise chuimsitheach a chur ar fáil a thacódh le hiarratas maoinithe leis an tsoláthar a mhéadú ó oíche amháin go trí oíche sa tseachtain agus tuilleadh foirne a fhostú. Léirigh na rannpháirtithe is a dtuismitheoirí tacaíocht dhiongbháilte don scéim sa chéad tuairisc. Lena chois sin, thángthas ar dheiseanna féideartha don fhorbairt ó aischothú na rannpháirtithe i dtaca le níos mó acmhainní a aimsiú.

BEARNA/RIACHTANAS AITHEANTA	FORBAIRT
Srianta maidir le spás mar go raibh an áit roinnte leis an phríomhchumann óige agus gan áit ar bith eile ar an tsuíomh le soláthar Shólás na nÓg a mhéadú ó 1 go 3 oíche sa tseachtain.	Cóiríocht shealadach sa bhreis faighte agus oscailte 3 oíche sa tseachtain don tseirbhís óige Ghaeilge saincheaptha do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise acu. Spás a ligean do dhaoine óga úinéireacht a ghlacadh agus muintearas a dhéanamh. In ainneoin na cóiríochta sealadaí, tá réiteach níos fadtéarmaí agus níos inbhuanaithe de dhíth, chomh maith le níos mó spáis le hacmhainní ar leith a lonnú ann amhail spásanna céadfacha.
Gá le deiseanna d'oibríthe deonacha agus taitní oibre a thioseacht do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise foghlama acu.	Níos mó béime ar an ghá agus ar an éileamh do sheirbhísí óige Ghaeilge saincheaptha do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise acu.
Bhí drochthionchar ag Covid-19 agus druidim na seirbhíse ar fhorbairt na ndaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise acu.	Further justification of and emphasis on the need and demand for a bespoke Irish-medium youth service for young people with additional needs.
Caithfear cur leis an tseirbhís - dúirt na tuismitheoirí agus na rannpháirtithe nár leor seisiún amháin sa tseachtain.	Cuireadh tús le seirbhís óige 3 oíche sa tseachtain mar gheall ar bhreis cóiríochta agus níos mó foirne a earcú.
Forbairt le déanamh ar an chlár óige le go mbeadh níos mó áiseanna, turas agus gníomhaíochtaí fisiciúla ann.	Leis an mhaoiniú agus an fhoireann bhreise, forbraíodh an clár agus anois cuirtear nósanna maireachtála folláine chun cinn, tá áiseanna ar leith ann a bhaineann le riachtanais bhreise agus tá scéim samhraidh ann.

5. Ceisteanna taighde

Dearadh na ceisteanna taighde seo a leanas leis an tionchar a bhí ag soláthar breise Shólás na nÓg ar na rannpháirtithe, a dteaghlach agus na hoibrithe a luacháil agus a mheas agus le moltaí a fhiosrú le haghaidh tuilleadh forbartha sa todhchaí. Bhí na ceisteanna sna hagallaimh bunaithe ar na buncheisteanna taighde seo a leanas:

1. Cad é an thionchar a bhí ag na seirbhísí agus na tionscadail a chur Sólás na nÓg ar fáil d'úsáideoirí seirbhíse, má bhí tionchar ar bith ann?
2. Cad iad na hacmhainní, na háiseanna nó na seirbhísí breise a ba mhaith leis na húsáideoirí seirbhíse agus a gcaomhnóirí a fheiceáil ag Sólás na nÓg amach anseo?

6. Modheolaíocht

Dearadh na ceisteanna sa taighde seo mar chuid den chreatlach meastóireachta agus an mhodheolaíocht leanúnach taighde rannpháirtíochta a forbraíodh mar chuid de Shólás na nÓg. Bhí na ceisteanna bainteach leis na ceisteanna a bhí sa chéad tuairisc taighde ar an scéim phiolótach a bhí bunaithe ar obair a rinneadh i nGlór na Móna le grúpa stiúrtha a raibh daoine óga ina bhun faoin tsoláthar óige. Tabharfaidh na ceisteanna taighde treoir don phléghrúpa agus do na hagallaimh atá leathstruchtúrtha, an próiseas bailithe sonraí sa taighde seo. Trí leagan amach taighde a roghnú atá sainiúil don bhailiú sonraí atá ag teacht leis na ceisteanna sainiúla taighde, molann Cohen et al (2011, p.1) an tábhacht a bhaineann le 'oiriúnach don fheidhm'.

Tá cur chuige rannpháirtíochta leis an taighde seo le ról gníomhach a thabhairt do ghuth na ndaoine óga, a dtuismitheoirí agus páirtithe eile leasmhara a úsáideann nó a bhfuil baint acu le clár pobail GhGlór na Móna. Is cur chuige córasach, straitéiseach agus comhoibríoch é Taighde Gníomhaíochta Rannpháirtíochta (PAR) ina ndéanann daoine iniúchadh ar shaincheist áirithe a chuaigh i bhfeidhm orthu (Baum, MacDougal & Smith, 2006). Ar a bharr sin, cumasaíonn PAR grúpaí atá imeallaithe, cothaíonn sé gníomhaireacht, agus tugann sé guth dóibh siúd a ndéantar idirdhealú orthu (Savin-Baden & Wimpenny, 2007). Mar go bhfuil mórchuid de na pobail Ghaeilge lonnaithe i gceantair atá faoi mhíbhuntáistí socheacnamaíocha agus go bhfeiceann siad éagothroime leanúnach maidir le cearta teanga, áiseanna agus soláthar, tá an cinneadh le guthanna imeallaithe na hearnála neamhfhoirmeálta oideachais Gaeilge rithábhachtach leis an éagothroime atá ann do na daoine óga maidir le soláthar óige a léiriú.

Bailíodh 5 thacar sonraí sa tréimhse bailithe sonraí den taighde seo trí agallaimh leathstruchtúrtha agus plé le fócasghrúpaí de bhaill foirne Shólás na nÓg, le tuismitheoirí na sóisear agus na sinsear agus leis na daoine óga féin. Aistríodh agus trascriobhadh na tacair sonraí nuair a bhí gá leis agus ansin cuireadh i dtéamaí é trí anailís agus Word Cloud, mar a mhíneofar thíos. Le tacú leis na daoine óga smaointeoireacht chriticiúil a dhéanamh i dtaca le luacháil an chláir, rinneadh ciorcal measúnaithe mar mhodh ionchuimsitheach leis na smaointe agus an t-aischothú a nochtadh i dtaca le heispéiris na ndaoine óga agus iad ag dul don chlár (Aguisín B). Is uirlis é ciorcal measúnaithe a úsáidtear go minic i dtaighde ar theanga dhúchasach (McIvor agus Jacobs, 2015) agus modheolaíochtaí taighde díchoilínithe a thugann eochairfhocail agus pointí plé le tacú leis an duine atá faoi agallamh a n-éispéiris a phlé, rud a thugann sonraí saibhre léirsteanacha don anailís. Baintear leas as saothar an scoláire Maorach Tuhiwai Smith (1999, p.5) a léiríonn 'nach gníomh scoite

acadúil nó aineolach é an taighde ach gníomh a bhfuil rud ag brath air agus gur coinníollacha polaitiúla agus sóisialta a thagann as'.

Anois, pléifidh mé na sonraí a fuarthas ó na grúpaí éagsúla sa taighde sula gcuirfidh mé torthaí na taighde i láthair agus moltaí le haghaidh tuilleadh forbartha agus feabhsú an chleachtais do chlár óige Shólás na nÓg i nGlór na Móna.

7. Plé ar na torthaí

Daoine óga

Thug na daoine is óige in Sólás na nÓg léargas géarchúiseach ar a dtaithe ag an chumann óige agus luaigh siad go mothaíonn siad go gcuireann an cumann 'spás sábháilte' ar fáil atá sultmhar agus tarraingteach agus ina dtig leo bualadh is súgradh lena bpiaraí. Luaigh cuid de na rannpháirtithe gur chuidigh an cumann leo a bheith níos muiníní agus bualadh le cairde nua,

'Motháim faiteach go leor ag labhairt le daoine nua, ach mothaím muiníneach ag súgradh le daoine óga sa chumann'

Labhair mórán de na daoine óga faoin dáimh láidir atá idir iad agus an fhoireann i Sólás na nÓg agus go bhfuil siad in ann labhairt leis an fhoireann faoi imní nó fadhbanna a bhíonn acu. Bhí na rannpháirtithe sásta gur mhéadaigh an soláthar agus mhol siad na háiseanna nua, mar shampla, an seomra céadfach agus puball dorcha, áiteanna

suaimhneacha a thugann solás do dhaoine óga a bhfuil imní orthu nó atá faoi bhrú. Mhol na daoine óga forbairtí eile amhail páirc úr peile, foireann peile a bhunú, níos mó spáis agus níos mó deiseanna le dul ar thurais.

D'aontaigh na déagóirí ón chumann óige gur chruthaigh an cumann deiseanna do na daoine óga cairdeas úr agus ceangail a chruthú le daoine nach mbuailfeadh siad leo murach an cumann óige. Labhair siad faoin dóigh ar choinnigh siad an cairdeas sin ar scoil agus taobh amuigh den chumann óige fosta:

'Buailfeann muid ag am lóin ag an áit chéanna leis na cairde a ón chumann...Buailfeann muid le chéile taobh amuigh den chumann anois fosta. Téann muid go lár na cathrach ag an deireadh seachtaine agus bíonn muid i dteagmháil lena chéile sna grúpchomhráite'

Labhair na daoine óga fosta faoin dóigh ar cothaíodh caidrimh iontaofa agus thuisceanacha leis an fhoireann i Sólás na nÓg agus faoin dóigh a mothaíonn siad go dtacaíonn an fhoireann leo maidir le himní agus fadhbanna a bhíonn acu:

'Motháim i bhfad níos compordaí anseo, fiú leis an chomhairleoir scoile, tá níos mó muinín agam as na hoibrithe anseo ná an comhairleoir. Feicim na hoibrithe níos minice agus sílim go bhfuil caidreamh níos fearr agam leo'

Lena chois sin, labhair siad faoin toilteanas Gaeilge a labhairt sa chumann mar gheall ar an timpeallacht shuaimhneach, ionchuimsitheach agus shábháilte a chruthaíonn muintearas sa chumann, neamhchosúil leis an timpeallacht fhoirmeálta scoile. Luaigh siad gur maith leo Gaeilge a úsáid agus iad ag labhairt leis an fhoireann mar gheall ar an mhuinín agus ar an mheas atá forbartha eatarthu mar thoradh ar an timpeallacht 'réchúiseach' atá sa chumann a chinntíonn nach ndéantar breithiúnas ar aon duine nó ní bhíonn imní orthu san áit shábháilte sin. Bhí sin le feiceáil sa chur síos a rinne na daoine óga ar an chomhthuisicint agus muinín atá cothaithe sna grúpaí beaga atá sna cláir i Sólás na nÓg i gcomparáid leis na grúpaí móra a bhíonn sa gnáthchumann óige i nGlór na Móna darb ainm Cumann Óige Uachtar Chluanaí.

'Motháim go mbíonn daoine i gcónaí ag amharc orm ar scoil ach anseo thig liom a bheith ar mo shuaimhneas anseo agus a bheith nádúrtha...Motháim nach ndéantar breithiúnas ort sa chumann seo...Tá níos lú daoine ann, níl an oiread céanna brú ann'

Labhair na déagóirí i Sólás na nÓg faoin dóigh ar chruthaigh an cumann óige deiseanna ar leith oiliúna dóibh le go dtiocfadh leo smaoineamh faoin infhostaitheacht agus na rudaí a ba mhian leo a dhéanamh i ndiaidh dóibh críochnú lena gcuid oideachais. Mhol siad na gairmchúrsaí agus na cúrsaí oiliúna a bhí mar chuid den chlár forbartha óige agus tá siad ar bís cur lena scileanna agus lena dtaithe a fuair siad fríd na deiseanna sin.

Baill foirne

Thug baill foirne Shólás na nÓg cuntais chruinn ar an fhorbairt atá feicthe acu in iompair, i gcaidrimh, i muinín agus i gceangail na ndaoine óga a bhíonn sa chumann óige. Thug baill foirne amháin mionchuntas ar an tionchar dhearfach ar na daoine óga a d'aithin siad maidir le tógáil muinín agus cruthú caidreamh leis an fhoireann mar gheall ar an mhéadú ar an tsoláthar:

'I have really noticed the relationships forged between the young people, - I wasn't working here when the project was in it's pilot stage but I just feel like and especially this year, despite the fact that they all have their own individual interests and like to do their own thing, but they are far better at playing and getting along with one another now. And I feel they have a much better relationship with us workers, it's as if they have confidence and trust in us as well, and they are able to speak with us in relation to their safety and emotions, how they are feeling much more openly.'

Luaigh baill foirne na buntáistí a bhaineann leis an chumann óige a bheith ina áit shábháilte agus ina thearmann do dhaoine óga áit a dtig leo muinín a bheith acu úinéireacht a ghlacadh ar an spás agus muintearas a dhéanamh ann. Ina theannta sin, léirigh baill foirne an suaimhneas agus an faoiseamh a thugann sin do thuismitheoirí is teaghlaigh na ndaoine óga, a ligean dóibh scileanna neamhspleáchais a fhorbairt agus a thugann níos mó deiseanna sóisialta:

'I think the development of the young people is just amazing, and especially now with the provision over 3 nights a week it's brilliant for them. It's a safe space for them to be, it's a provision which is available for those being educated through the medium of English which is provided several times a week, now we have that here.'

'it's an opportunity to provide respite for parents, they get a break when their children are with us, they are reassured that they are in a safe space, they have their own space now that we have the mobile for the provision as well kitted out with lots of new resources and equipment'

Rinne baill foirne tagairt den chur chuige óigeláraithe atá mar chuid den chlár a thugann neamhspleáchas dóibh agus a thugann tús áite do ghuth na ndaoine óga sa chlár ina iomláine. Tá an cur chuige rannpháirtíochta sin mar bhunchloch an tionscadail atá ag teacht leis an tsamhail don obair óige dhúchasach agus atá tugtha don díchoilíniú. Ón tús, mar sin de, cuireann an mhodheolaíocht rannpháirtíochta sin le húinéireacht i measc na n-úsáideoirí seirbhíse:

'the young people feel as if they have ownership of the project, anything that the young people raise or anything that they would like to see be brought to the service, we really try our best to put their needs and ideas to the fore, and think this a key element of our provision and is testimony to every member of staff here, that we do our very best to meet the needs of our young people'

Buntáiste eile atá leis an chlár go bhfuil cuid mhór de na baill foirne i Sólás na nÓg ina gcúntóirí ranga nó i ról eile teagaisc i ngaelscoileanna áitiúla. Chothaigh sin cur chuige comhoibríoch idir na scoileanna agus an cumann óige. Luaigh na baill foirne go leor samplaí den fhorbairt atá tagtha ar dhaoine óga i dtaca le hiompair agus muinín de, taobh istigh den scoil agus taobh amuigh di. Is é an clár óige neamhfhoirmeálta Shólás na nÓg i nGlór na Móna is cúis leis an fhorbairt agus leis an fhás sin:

'our service as well goes hand in hand with the formal education that our young people receive, even in relation to the element of relationship building with our young people,

there were some of the young people who we work with in school that we were able to encourage to attend the youth club, even those who maybe were school refusers, they wouldn't have missed a day of the club. But I think the provision at Sólás has really helped them settle in school as well and become more comfortable. When I think back, you know there were some children attending our services who wouldn't have spoken to us in school but now, we have a great relationship with them, but I think it is a result of the informal relationship we have developed with them in the youth club.'

'I think we would all agree about a particular attendee whose parent told us all that before coming to Sólás, they wouldn't have left their bedroom, they're a teenager, they wouldn't have went anywhere apart from home and school, but now, they wouldn't miss the youth club for the world... he knows us all by name, he speaks directly to us, something that used to never happen at the start of the programme, he came here for one year, and wouldn't speak to us but now, he socialises,

he's made friends, he's involved in all the group chats, the development of this young person have been monumental and I really think it has been because of the time and space and increase of provision, he's just been given the space to develop'

'These are the children you see by themselves, these are the young people who are always by themselves. Through time, you really see how badly this impacts on their mental health; and to see them actually make connections and socialise with other young people has in turn had a huge impact on their ability to attend school. They are now happy at school; they go to school now with friends.'

Labhair na baill foirne faoin tuiscint agus comhbhá atá forbartha ag na daoine óga agus a léiríonn siad i rith an ama lena bpiaraí. Tuigeann siad go dtiocfadh lena gcairde a bheith faoi bhrú in amanna agus go mbíonn am agus spás de dhíth orthu leo féin le socrú. Léirigh na daoine óga comhbhá agus meas dá bpiaraí. Luaigh baill foirne gur thacaigh an cumann óige ionchuisitheach leo scileanna sóisialta a fhorbairt:

Irish from our young people, throughout the past year and a half. A more natural inclination to use the language because of the informality of the youth club, they seem more at ease when using the language to communicate with us.'

'We have noticed as well with the approach that we take, we will speak to them in Irish, even when they reply to us in English, we'll reply back to them in Irish and I think that encourages them to use the language more.'

Thug baill foirne a mbarúlacha maidir le forbairt caipitil an tionscadail agus spás sealadach agus acmhainní úra le Sólás na nÓg chur ann⁶. Cé go raibh siad sásta leis na forbairtí i dtaca le spás agus acmhainní de, léirigh siad go raibh siad buartha faoi inbhuanaitheacht agus fás an tionscadail i spás sealadach:

'I think it's also just being given the opportunity to be social and to socialise - this space is for them. It's safe, it can be quiet when it needs to be for them, they can leave the room and find their own space, it's the understanding, even the mutual understanding amongst the service users of when they need time out and when they feel overwhelmed.'

Rinne baill foirne tagairt don mhéadú ar an mhéid Gaeilge a d'úsáid na daoine óga. Mhínigh an fhoireann go bhfuil cur chuige neamhbhreithiúnach sa chumann maidir leis an Ghaeilge agus is ionann sin agus cur chuige níos réchúisí ina spreagann na baill foirne na daoine óga lena gcuid Gaeilge a úsáid. Creideann siad gur chruthaigh seo toilteanas agus spreagadh sa chumann óige leis an Ghaeilge a labhairt:

'I think I have seen a more natural usage of

'With the acquisition of our own space for the project it has been a real life line to the service provision and has allowed for growth and expansion of the club, however, when we are trying to implement interventions and maybe attend to the needs of a young person who is over stimulated, doing so in the confines of one room with a sensory room in a storage cupboard, it really is challenging and it's unfair on the young person...The space we have, whilst it is exclusive to the service, it's substandard and not sustainable.'

Luaigh na baill foirne an gá le maoiniú breise agus acmhainní le caighdeán na n-áiseanna atá siad a leasú a fheabhsú níos mó le go mbeidh siad fóirsteanach do na daoine óga sa chumann:

'We're buying resources which are all produced through the medium of English and it always seems to be that we are having to

6 Tá Glór na Móna ag forbairt tionscadal caipitleach faoi láthair dár teideal 'Croí na Carraige' agus é mar aidhm acu ionad óige, pobail, teaghlach agus oidhreacht saincheaptha ar an talamh in aice le Gaelionad Mhic Ghoill. Ba mhaith leo Sólás na nÓg a lonnú san áis úr sin. Preasráiteas, tuilleadh eolais agus tuairisciú ó Belfast Media Group <https://www.glornamona.com/general/croi-na-carraige-open-day/?lang=en/> <https://belfastmedia.com/croi-na-carraige-development>

take the 'makeshift' approach for our young people accessing services through Irish'.

Ar a bharr sin, labhair siad faoin fhéidearthacht le hacmhainn an phobail a fhorbairt, do thaithí oibre agus do dheiseanna don obair dheonach leis na daoine óga a bhfuil riachtanais bhreise acu a chumasú agus na scileanna a theagasc a bheas de dhíth orthu le post a fháil sa todhchaí.

Tuismitheoirí

Bailíodh sonraí ó dhá ghrúpa de thuismitheoirí; tuismitheoirí na n-úsáideoirí seirbhíse is óige agus tuismitheoirí na ndéagóirí i Sólás na nÓg. Pléadh téamaí amhail muinín agus scileanna sóisialta, feidhmíocht ar scoil, toilteanas a bheith rannpháirteach, freastal ar an chumann, an t-éileamh do ghairmchúrsaí agus do thurais agus moltaí leis an tseirbhís a fhorbairt. Léirigh na tuismitheoirí tacaíocht dhaingean don tseirbhís agus mhol siad an fhoireann as a ngairmiúlacht agus a gcúram san idirghabháil leis na daoine óga. Thosaigh an plé leis na

tuismitheoirí ag labhairt faoi thoilteanas a bpáistí freastal ar an chumann:

'Even if we have things planned as a family, they'll say 'does that mean I have to miss the club?!!'

'It's getting to the point now if my son misses the club, or there's something else that we have to attend, it causes an absolute explosion! He really hates missing out on the social time that he gets with his friends'

'My son was deliberating whether to go to his mummy's 40th birthday party which fell on a Wednesday night or miss out on the club... My daughter also missed out on her granny's birthday when she found out that the Zoo were coming to visit the youth club, she wouldn't miss it!'

Rinne tuismitheoirí cur síos ar fhorbairt shóisialta agus iompair a bpáistí mar gheall ar an chlár óige. Luaigh siad an cairdeas agus na ceangail atá forbartha acu le daoine óga eile sa chumann óige ach luaigh siad fosta an fhorbairt a tháinig orthu ag déanamh cumarsáid le strainséirí:

'It's really just given my son a new lease of independence from me, and even in school you know he has an assistant, he has his teacher who is very supportive, and the school has been fabulous, but here I think he can just do his own thing. Ok the staff here are looking out for him, but he can do without being told 'don't do this don't do that', in the house and at schools there are more rules.'

'Socially our child has come on leaps and bounds, he still won't go out in the street but won't miss a night here, going from 1 night to 3 nights has really changed him, he's involved in everything that we do as a family, it's opened him up so much.'

'Before, even if we were out for dinner we had to order for him, but now he's able to order for himself, go to the shop on his own and I contribute that all to him attending the youth club.'

'Our child sees this as a real social event, he even makes a bit of an effort in the clothes he wears to the club.'

Lean na tuismitheoirí leo is thug siad léargas ar dhíograis na ndaoine óga turais agus imeachtaí sóisialta a eagrú taobh amuigh den chumann óige, go háirithe i measc na ndéagóirí. Bhí iontas an domhain orthu mar gheall ar na hathruithe i meon a bpáistí féin agus iad ag iarraidh a bheith níos sóisialta, ar an mhuinín úr a bhí acu agus ar na scileanna neamhspleáchais:

'It seemed to be that at primary level and junior school, the parents had to organise social events and trips out with other parents and friends to try and encourage them to socialise outside of school, anything we proposed they probably would have said no too, but now it seems they are taking control and organising their own social life, telling us that they have arranged to go to the cinema or go into town, it still amazes me'

'Our son is going out on his own now too, he would come in and say 'I'm going out into town here' and we are looking at each other saying 'is this our son?!'

Ar a bharr sin, labhair na tuismitheoirí faoi na buntáistí a tháinig as an mhéadú ar an tsoláthar ó oíche amháin go trí oíche sa tseachtain. Bhí sé spéisiúil go raibh imní ar chuid de na tuismitheoirí ag an tús faoin athrú struchtúir mar go dtiocfadh leis imní nó brú a chur ar na páistí. Sin ráite, bhí na tuismitheoirí ar fad ar aon ghuth faoin mhéadú ó oíche amháin go trí oíche sa tseachtain agus luaigh siad an tionchar dearfach a bhí ag an mhéadú ar a bpáistí:

'My son has just been able to make friends, he really struggles to make friends, but I think that has been one of the best things that has come out of the extra nights that he has had more opportunities to be social. Now sometimes it might come round to Friday night where he will just say, mummy I'm exhausted, and that's ok too, we just take it as it comes and there's no pressure on him.'

'When there was the transition from 1 night to 3 nights I was concerned as to whether my child would ever attend the Friday session as by the time the end of the week comes and he is counting down the days to the end of the school week I thought he'll never make the Friday, but he doesn't miss it! Which to me, really tells you what's going on.'

Thug na tuismitheoirí cuid mhór moltaí don fhoireann agus do chomhordú an chláir, agus mhol siad an chumarsáid idir tuismitheoirí agus an fhoireann go háirithe. Leis an stráitéis chumarsáide ionchumsitheach sin, bhí sé d'aidhm acu ionchur iomlán a fháil ó thuismitheoirí maidir le leagan amach an chláir, turais, agus go mbeadh siad in ann aon imní a phlé nó ceisteanna a chur sa dóigh is go dtiocfadh leis an fhoireann idirghabháil aonair a chur i bhfeidhm sa dóigh is go mbeadh na daoine óga ábalta páirt iomlán a ghlacadh sna gníomhaíochtaí pleanáilte:

'The team is brilliant, they just go over and above, each child is seen and heard and understood, they are welcomed and addressed by name as they come in, in school that is just unrealistic...it's very hard to happen in a formal school setting.'

'If I know something's going to happen, say they are going on a trip to the zoo, my child hates spiders and snakes and she will freak out about it, although the way we are foretold, I am able to talk to the team about it and so firstly they will be able to understand how she might react, they'll be able to take action and make the experience more comfortable for her, other people who don't regularly work with children with autism wouldn't have that understanding.'

'You actually have individual interventions here; they attend to the individual needs of the children without secluding them but also through bringing them together socially.'

larradh ar na tuismitheoirí cur síos a dhéanamh ar na tréithe agus na forbairtí atá feicthe acu ina bpáistí mar gheall ar thionchar Shólás na nÓg. Luaigh siad gur áit shuaimhneach chompordach an cumann

óige, áit a dtig leo a bheith sóisialta agus a bheith compordach is muiníneach gan bhreithiúnas. Thug cuid de na tuismitheoirí léargas luachmhar agus mothúchánach ar éispéiris eile nuair a rinne siad iarracht a bpáistí a spreagadh le páirt a ghlacadh i ngrúpaí eile sóisialta agus dúirt siad go raibh barraíocht brú ar an pháiste:

'It's a relaxing environment here, they get to do what they're interested in, you look around and see all the equipment and I just feel like, they don't have to be 'on' in here. My child would be a 'masker', like most girls are, she just gets to be herself here, she's relaxed and I think it's to do with the environment, she feels she has more in common with the other kids.'

'We've tried my son at other groups, he really just couldn't cope. Whereas here, he just feels like, 'They are all the same as me, they understand me' it brings such relief to him that they don't have to...there's none of this trying to pretend to be normal, and this is something that all our children face on the daily in school.'

Labhair na tuismitheoirí fosta faoin dóigh

ar chuidigh an ghné teanga den chumann le heispéaras scoile na ndaoine óga agus gur spreag an cumann muinín sa teanga iontu. Luaigh tuismitheoir amháin sampla den 'phiarfhoghlaim neamhfhoirmeálta' sa chumann, áit a bhfoghlaímíonn siad scileanna teanga ach go bhfoghlaímíonn siad scileanna i dtaca le labhairt agus cur i láthair os comhair daoine eile, obair ghrúpa agus lena muinín i gcoitinne:

'You are definitely seeing the impact of the increase of exposure to the language. I think the group stuff that they do in the club, learning how to be in a group, learning how to wait your turn, learning to share, I think that has really enhanced his ability to cope in school.'

'It's a common thing now to hear him speak Irish in the house, before that was never a thing for him but now he thinks it's so funny that I don't understand what he is saying.'

'I think also with preparation for his GCSE presentations, he is building his confidence and meeting other people here at the youth club and in turn can perform better in the classroom.'

Sula bpléifear moltaí na dtuismitheoirí don tseirbhís, thug tuismitheoir amháin léargas domhain ar an dóigh ar thacaigh an cumann óige leis an pháiste i ndiaidh bás sa teaghlach. Mhol an tuismitheoir sin gur chóir go mbeadh níos mó airde agus tacaíochta ann do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise acu agus iad ag plé le bás. Mhol an tuismitheoir sin sainchomhairleoireacht atá bunaithe ar riachtanais a bheith ar fáil do dhaoine óga in oideachas neamhfhoirmeálta sa dóigh is go mbeidh cuidiú ann dóibh agus iad ag dul i ngleic le bás agus tráma.

'I lost my daddy this time last year, my child hasn't been at the club a great lot ever since he passed, but in the times he has attended, it has really been a major distraction for him... he's using this club as a positive distraction as opposed to being destructive and allowing all the pain he feels to build up inside him ... we need ASD counselling, there is no special needs counsellor, my daddy would have been like his daddy, he won't even say his name as it hurts him too much that he is gone, grief counsellors, I managed to get him to speak with a girl who was great but even she admitted that her skillset was limited for the needs of my son. I imagine he feels how I feel, but even getting him to open up or speak, it's just very difficult. Kids as well, don't like speaking to their parents.'

Ag deireadh an phlé leis na tuismitheoirí, thug siad moltaí le seirbhísí Shólás na nÓg a fhorbairt. Dúirt siad go raibh sé an-doiligh locht a fháil ar na seirbhísí reatha agus léirigh siad a mbuíochas agus sásamh arís leis an fhoireann agus le clár na seirbhíse óige. Bhain cuid de na moltaí le tuilleadh spáis agus le níos mó aclaíocht sa chlár. Mhol tuismitheoirí gur chóir níos mó deiseanna a aimsiú don obair dheonach, go háirithe do na húsáideoirí sin atá ag an aois le himeacht ón scoil le tacú leo fostaíocht a fháil.

Agus deireadh tagtha leis ar an phlé, pléifear na téamaí atá sna sonraí sa luacháil ar thionscadal Shólás na nÓg sula leagfar amach na chéad chéimeanna eile leis an chlár a fhorbairt.

8. Measúnacht an tionscadail

Bhí cuntais shaibhre, ilghnéitheacha agus léirsteanaigh ó pháirtithe leasmhara éagsúla sna sonraí a bailíodh mar chuid den taighde meastóireachta seo ar an chéad bhliain de Shólás na nÓg agus iad faoi shonraíocht úr mhaoinithe agus treo straitéiseach. Tháinig na téamaí seo a leanas aníos go minic sa phlé le tuismitheoirí, baill foirne agus na daoine óga;

- Muinín agus Tuiscint
- Iontaofacht
- Tógáil caidrimh agus ceangail
- Rannpháirteachas
- Infhostaitheacht agus Forbairt ar Chumas

Léirigh na baill foirne agus na daoine óga araon comhthuiscint a bhí bunaithe ar an am agus an cúram a ghlac sé le timpeallacht shábháilte agus dhearfach a bhunú a éascaíonn ceangail agus caidrimh iontaoifa idir na hoibrithe óige agus na daoine óga sa chumann. Léirigh na daoine óga nach mbeadh leisce orthu labhairt le hoibrithe óige faoi imní a d'fhéadfadh a bheith orthu agus mhothaigh go leor de na daoine óga go bhfuil sé níos fusa labhairt leis na hoibrithe óige i gcomparáid le comhairleoirí nó múinteoirí i suíomhanna foirmeálta oideachais. Luaigh na hoibrithe go bhfuil feasacht mhaith forbartha acu ar riachtanais trí bheith ag obair leis na daoine óga agus tá siad airdeallach go mbíonn tacaíocht bhreise agus straitéisí ar leith de dhíth le cuidiú leis na daoine óga féinrialú a dhéanamh agus socrú nuair a bhíonn siad trína chéile. Dúirt na hoibrithe go bhfuil an cur chuige tuisceanach sin le feiceáil sna daoine óga féin atá tacúil, tuisceanach agus measúil ar riachtanais agus spás a chéile sa chumann. Bhí muinín ag na tuismitheoirí sa

tuisceant dhomhan atá ag na baill foirne atá in ann na tuismitheoirí agus na daoine óga a choinneáil ar an eolas roimh ré faoi thurais agus ghníomhaíochtaí. Cuidíonn sin le tuismitheoirí tacú leis na daoine óga a bheith ullmhaithe le páirt a ghlacadh trí aon imní a d'fhéadfadh a bheith orthu faoi na himeachtaí a phlé is a scaipeadh. Mhol na tuismitheoirí na straitéisí cumarsáide atá ag an chumann agus an sainchúram a thugtar d'idirghabhálacha aonaracha do gach duine óg atá páirteach sa chlár.

Téama a tháinig aníos arís is arís sna sonraí an fhorbairt agus an fás a tháinig ar mhuintín agus fhéinmheas na ndaoine óga mar a d'aithin a dtuismitheoirí, na hoibrithe agus na daoine óga féin. Dúirt mórchuid na dtuismitheoirí gurb í an tseirbhís seo an t-aon deis a bhí ag a bpáistí a bheith sóisialta. Labhair go leor acu faoi chuntais phearsanta ina raibh a bpáistí scoite agus ag fulaingt lena sláinte mheabhrach, go háirithe mar gheall ar thionchar na paindéime. Léiríodh sna fócasghrúpaí go raibh deacrachtaí ag go leor de na daoine óga ag déanamh cairde agus ag coinneáil cairde ar scoil agus gur fhan siad ina seomraí sa bhaile. Dúirt na tuismitheoirí gur ghlac siad gur ócáid shóisialta a bhí sa chumann óige, áit a dtéann siad lena scíth a ligean, le súgradh, le ceangal, le foghlaim agus le forbairt in éineacht lena bpiaraí i dtimpeallacht atá níos dírithe ar a riachtanais. D'aontaigh na tuismitheoirí ar fad go mbíonn leisce ar na daoine óga an cumann óige a chailleadh agus go bhfuil siad toilteanach cailleadh amach ar imeacht teaghlaigh sa dóigh is go dtig leo dul go Sólás na nÓg.

Luaigh na baill foirne an muintín úr atá ag na daoine óga sa chumann agus dúirt siad gur bhain sin leis an tsoláthar breise; trí níos mó ama a bheith acu le bheith sóisialta i rith na seachtaine. Luadh go leor samplaí de chásanna ar leith ina raibh daoine óga faoi bhláth trí pháirt a ghlacadh sa chlár agus bhí tionchar dearfach aige sin ar a bhfeidhmíocht,

ar a bhforbairt phearsanta agus ar a gcumas a bheith sóisialta agus caidrimh fhiúntacha a thógáil le daoine eile ar scoil.

Rinne na tuismitheoirí, na daoine óga agus na baill foirne tagairt do chlár feabhsaithe an chumainn, go háirithe don fhorbairt ar chumas agus deiseanna infhostaitheachta atá ann do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise acu a bhíodh imeallaithe agus scoite roimhe seo. Thacaigh na tuismitheoirí go hiomlán leis an ghné sin den chlár agus léirigh siad a mhuíochas don fhoireann as na daoine óga a chumasú agus a spreagadh le planáil a dhéanamh don todhchaí. Dúirt na tuismitheoirí gur lig na deiseanna a tugadh do na daoine óga maidir le forbairt ar chumas agus forbairt ar a muintín, a gcomhbhá agus a bhféinmheas, gur lig sin dóibh páirt ghníomhach agus ionchur a bheith acu seachas a bheith scoite agus imeallaithe mar gheall ar a riachtanais bhreise foghlama. Dhearbhaigh na daoine óga go raibh na gairmchúrsaí agus cúrsaí infhostaitheachta tairbheach agus sultmhar agus go mbeadh suim acu cúrsaí deonacha agus gairmchúrsaí a dhéanamh amach anseo.

I ndiaidh dom achoimre a dhéanamh ar na téamaí ó na sonraí a bailíodh mar chuid den mheasúnacht seo, sa chéad chuid eile, pléifear deiseanna forbartha do chlár Shólás na nÓg agus na moltaí leis an tseirbhís a fheabhsú agus ansin na conclúidí.

9. Moltaí agus na chéad chéimeanna eile

TLéirigh páirtithe leasmhara Shólás na nÓg na moltaí seo a leanas agus ní mór iad a chur i bhfeidhm leis an tseirbhís a fhorbairt agus le go mbeidh an tseirbhís inbhuanaithe d'úsáideoirí seirbhíse a bhfuil riachtanais bhreise acu sa toadhcháí:

- **Gá le cóiríocht fhóirsteanach**
- **Áiseanna fóirsteanacha le forbairt agus a bheith ar fáil do ghaeilgeoirí**
- **Níos mó deiseanna don obair dheonach a chruthú**
- **Seirbhís bhreise do dhaoine óga i ndiaidh dóibh imeacht ón scoil**
- **Leanstan le rannpháirteachas na n-úsáideoirí seirbhíse agus tionchar acu ar na cláir**
- **Seirbhís shaincheaptha chomhairleoireachta don Uathachas.**

Léiríonn na torthaí go raibh tionchar claochlaitheach ag Sólás na nÓg ar dhaoine óga a bhí imeallaithe agus ar a dteaghlach ó bunaíodh an tseirbhís óige Ghaeilge do pháistí a bhfuil riachtanais acu sa chéad bhliain den tionscadal. Tá ardmholadh tugtha ag tuismitheoirí agus na daoine óga don tionscadal agus bhí siad an-dearfach faoi bhuntáistí na seirbhíse a spreagann forbairt phearsanta, mhothúchánach, shóisialta agus shochtheangeolaíoch do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise foghlama acu. Tá spás normalaithe, ionchuimsitheach, sábháilte, agus spreagúil cothaithe ag an chlár seo do dhaoine óga a bhíodh ag streachailt le ceangail a dhéanamh agus le caidrimh a thógáil lena bpiaraí.

Bhí sainiúlacht agus ceannródaíocht an chlár le feiceáil go soiléir ag lainseáil an tionscadail i Samhain 2022 nuair a rinne Paul Sweeney, cathaoirleach National Lottery Community Fund, cur síos ar Shólás na nÓg, 'a path finder in terms of policy making' agus 'built

7 Press release of launch event available at: <https://www.glornamona.com/youth/groundbreaking-new-irish-medium-youth-project-launched-in-west-belfast/?lang=en> and local media coverage available at: https://www.irishnews.com/paywall/tsb/irishnews/news/northernirelandnews/2022/12/07/news/new_irish_medium_youth_project_launched_in_west_belfast-2931696/content.html

around the needs of young people and it's empowering a whole new generation of local community-based youth workers'. Dúirt na maoinitheoirí go raibh an-suim acu sa ghné taighde atá ina chuid lárnach den chreatlach luachála agus atá lárnach sa tionscadal agus, dá réir sin, a léireoidh moltaí luachmhara agus a chuirfidh leis an taighde atá déanta don obair óige Ghaeilge. Tá an fhianaise shoiléir agus na sonraí thuas ag teacht le dearcadh Sweeney go bhfuil an tionscadal 'breaking new ground' trí nascanna a chruthú idir *'local schools and good youth work'* a bhfuil daoine áitiúla ina bhun, rud a chinntíonn 'a tremendous impact on the education, empowerment, confidence building and resilience of young people'.

Leis na seirbhísí riachtanacha óige sin a fhorbairt is a neadú mar chuid de thionscadal Shólás na nÓg, tá maoiniú ceart agus tacaíocht reachtúil príomhshruthaithe de dhíth le go mbeidh cóiríocht cheart ag an tionscadal a thugann go leor spáis do dhaoine óga leochaileacha idirghabháil ar leith a fháil a riarann ar a riachtanais. Chualathas an bhunargóint chéanna ag lainseáil an tionscadail i Samhain 2022 nuair a léirigh an tIar-Choimisín do pháistí, Koulla Yiasouma go bhfuil 22% de pháistí sa ghaeloideachas a bhfuil riachtanais bhreise acu, líon atá i bhfad níos airde ná an earnáil Béarla. Dúirt Yiasouma

'what does it mean to respect the rights of young people? It means that we don't discriminate, it means that we are centred on their survival and development and it means that we hear their voices. I can see children's rights being lived and experienced in this place and I really hope to see youth projects like Sólás na nÓg scaled up across the north, wherever there is a school, there should be a youth service nearby for those children with additional learning needs who need it.'

Ar a bharr sin, léirigh na comhráite le hoibríthe óige Ghlór na Móna an géarghá le háiseanna fóirsteanacha agus acmhainní oiliúna a bheith ar fáil d'oibríthe óige (mar atá soiléir i Moladh 17 den Athbhreithniú ar Ghaelscolaíocht) a bhíonn ag plé trí mheán na Gaeilge le daoine óga a bhfuil riachtanais bhreise foghlama agus iompair acu seachas a bheith ag brath ar chomhordaitheoirí ag aistriú áiseanna atá de dhíth leis na cláir a sholáthar trí Ghaeilge. Ní mór tabhairt faoi sheirbhís bhreise do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise acu i ndiaidh dóibh imeacht ón scoil agus an gá le seirbhísí saincheaptha comhairleoireachta do dhaoine óga. Is léir ó na sonraí gur chóir úsáid a bhaint as an chaidreamh ar leith atá idir na hoibríthe agus na gaelscoileanna áitiúla le cur chuige foghlama agus forbartha idir na scoileanna agus an cumann óige atá níos cuimsithí, níos comhoibríche agus atá bunaithe ar fhianaise leis an tseirbhís a fhorbairt. Bheadh gá le monatóireacht agus taighde cuimsitheach ar chur chuige foghlama comhoibríoch mar sin agus deiseanna móra ann don fhoghlaim chomhroinnte agus idirdhisceiplíneach. Is cinnte go gcuirfidh na moltaí sin, chomh maith leis an chleachtas comhoibríoch agus cumarsáid leis na páirtithe leasmhara ar fad i Sólás na nÓg, le forbairt agus inbhuanaitheacht na seirbhíse a bhfuil gá leis, atá ceannródaíoch, dírithe ar an óige agus neamhfhoirmeálta do na glúnta atá le teacht.

Cé go bhfuil an taighde seo teoranta ó thaobh scóipe, amscála agus áiseanna de, mar sin féin, léiríonn sé an gá le hiniúchadh níos doimhne ar an tábhacht a bhaineann leis an obair óige neamhfhoirmeálta Ghaeilge atá saincheaptha do dhaoine óga atá imeallaithe agus leochaileach. Cé go bhfuil an iliomad taighde ar na buntáistí a bhaineann le cláir óige neamhfhoirmeálta do dhaoine óga a bhíonn ag streachailt i gnáthsheirbhísí óige mar go bhfuil siad imeallaithe (Driskell, 2017; DENI, 2015; Head 2011), tá easpa taighde ann air seo i gcomhthéacs pobail dhúchasacha agus i gcomhthéacs riachtanais bhreise. Tá

easpa taighde ar na buntáistí ar leith soch-shícheolaíochta agus soch-chultúrtha a bhaineann le tumchláir óige dhúchasacha do ghaeilgeoirí óga atá néara-éagsúil. Míníonn an taighde ar an obair óige dhúchasach aistriú an eolais shóisialta i bpobail dhúchasacha, 'go gcomhoibríonn na seanóirí agus na baill eile sa phobal...ag baint úsáid as modhanna traidisiúnta don aistriú cultúir agus forbairt dhaonna' (Cooper, 2018, p.13). Deir Baxter et al (2015) go bhfuil sé rithábachtach plé a dhéanamh leis na daoine óga i bpobail mhionteanga le deiseanna a thabhairt dóibh a nguth a chluinstin agus iad a bheith rannpháirteach i bplé a bhaineann le polasaithe a mbíonn daoine fásta i mbun agus daoine óga fágtha amach, de ghnáth, amhail oideachas agus polaitíocht. Ní mór do Ghaeil óga a bheith páirteach i gcomhráite cosúil leis sin, chan amháin maidir le soláthar teanga agus cearta ach maidir le deiseanna foghlama neamhfhoirmeálta atá fóirsteanach agus bunaithe ar a riachtanais agus atá ar chomhchéim leis an earnáil óige Bhéarla. Tá sin riachtanach d'fhorbairt agus do chumasú Ghaeil óga an lae inniu agus na nglúnta atá le teacht.

Ina theannta sin, níl aon seirbhís nó clár mar sin ar fáil i gceantair Ghaeltachta na hÉireann do na daoine óga ar chainteoirí dúchais iad. Is cosúil nach bhfuil an taighde seo ann i gcomhthéacs idirnáisiúnta ach oiread agus níl mórán ann faoi na buntáistí teiripeacha agus tréadchúramacha atá ann le tearmainn óige neamhfhoirmeálta tumthacha trí mhionteanga a chur ar fáil do dhaoine óga a bhfuil riachtanais bhreise foghlama acu. Is rud iontach é go bhfuil sé de rún ag Glór na Móna leanstan leis an chur chuige taighde atá rannpháirtíoch le fianaise a bhailiú ó thionscadal Shólás na nÓg agus cothóidh sin foghlaim chomhroinnte agus idirghabhálacha nuálacha maidir le polasaí a bheas chun sochair don earnáil óige Ghaeilge.

Tagairtí

- Baxter, R., Caddie, M. and Cameron, G.B., 2015. Aotearoa New Zealand's Indigenous Youth Development Concepts Explored in Practice Today. In *Youth and Inequality in Education* (pp. 155-172). Routledge.
- Bialystok, E., 2018. Bilingual education for young children: review of the effects and consequences, *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 21(6), pp. 666-679.
- Browne, M. and Millar, M., 2016. A rights-based conceptual framework for the social inclusion of children and young persons with an intellectual disability. *Disability & Society*, 31(8), pp.1064-1080.
- Collins, T.M., Sinclair, L.D. and Zufelt, V.E., 2021. Children's rights to participation and protection: Examining Child and Youth Care College Curricula in Ontario. *Child & Youth Services*, 42(3), pp.268-297.
- Comhairle na Gaelscolaíochta, 2022. Annual Report. Available at: <https://www.comhairle.org/english/about/publications/>
- Conradh na Gaeilge., 2022. 'Conradh na Gaeilge Welcomes Most Recent Census Results'. Available at: <https://cnag.ie/en/news/1623-conradh-na-gaeilge-welcomes-the-most-recent-censusresults.html#:~:text=An%20increase%20of%20those%20for,the%20last%2010%20year%20period.>
- Cooper, T., 2018. Defining youth work: Exploring the boundaries, continuity and diversity of youth work practice. *The SAGE handbook of youth work practice*, pp.3-17.
- Cummins, J., 1998. 'Bilingual Education in the United States: Power, Pedagogy and Possibility'. *Review of Education, Pedagogy and Cultural Studies*, 20(3), pp.255-270.
- Cummins, J., 2014. Bilingualism Language Proficiency, and Metalinguistic Development. In *Childhood bilingualism*, pp. 71-88. Psychology Press.
- Den Houting, J, 2018. An Introduction to the Neurodiversity Movement. *Autism*, 23(2).
- Devlin, M. and Gunning, A., 2009. *The purpose and outcomes of youth work: Report to the Interagency Group*. Irish Youth Work Press.
- Driskell, D., 2017. *Creating better cities with children and youth: A manual for participation*. Routledge.
- Department of Education, 2009. *Review of Youth Work through the Medium of Irish Provision*. Belfast: Education Authority.
- Department of Education, 2015. Special educational needs and disability code of practice: 0 to 25 years. Statutory guidance for organisations which work with and support children and young people who have special educational needs or disabilities. Available at: https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2015/62/pdfs/uksicop_20150062_en.pdf
- Foras na Gaeilge, 2017. An Analysis of Models of Provision for Irish-medium Education.
- Fishman, J.A., 1991. Reversing language shift: Theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages, *Multilingual matters*. 76.
- Friel, B. & Hickey, J., 2020. Understanding Inclusion and Participation: A Manifesto for Practice with Young People and Autism Spectrum Conditions. *Critical Voices* [Web Publication] Available at: https://pure.ulster.ac.uk/ws/portalfiles/portal/86246693/Understanding_Inclusion_and_Participation_Final_copy_21.pdf
- Hart, R.A., 2013. *Children's participation: The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*. Routledge.
- Head, B.W., 2011. Why not ask them? Mapping and promoting youth participation. *Children and Youth services review*, 33(4), pp.541-547.

- Hickey, T. and De Mejía, A.M. eds., 2017. *Immersion education in the early years*. Routledge.
- Hinton, L. 2011. Language revitalisation and language pedagogy: New teaching and learning strategy. *Language and Education* 25(4), pp.307-318.
- Iontaobhas na Gaelscolaíochta., 2021. Celebrating Irish Medium Education 2021.
- Kipp, D., 2009. Encouragement, guidance and lessons learned: 21 Years in the trenches of indigenous language revitalisation in J Reyhner and L. Lockhart (Eds.) *Indigenous language revitalisation* (pp.1-9).
- Mac Ionnrachtaigh, F., 2013. *Language Resistance and Revival: Republican Prisoners and the Irish Language in the North of Ireland*. Pluto Press.
- Mac Ionnrachtaigh, F., 2021. Promoting Sedition: The Irish Language Revival in the North of Ireland—Power, Resistance and Decolonization. *Fanon Today: Reason and Revolt of the Wretched of the Earth*, pp.365-414.
- McAdory S.E. & Janmaat J.G., 2015. Trends in Irish-medium education in the Republic of Ireland and Northern Ireland since 1920: shifting agents and explanations. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 36(5), pp.528-543.
- McArdle, E., & Neill, G., 2023. The Making and Shaping of the Young Gael: Irish-Medium Youth Work for Developing Indigenous Identities. *Social Inclusion*, 11(2).
- McCann, J., 2022. 'Cuts to Education Authority budget will gut youth services across Belfast'. [Andersonstown News]. Available at: <https://belfastmedia.com/education-authority-cuts-will-gut-youth-services-across-belfast>.
- McCarty, T.L., 2003. Revitalising Indigenous languages in homogenising times. *Comparative education*, 39(2), pp.147-163.
- McCarty, T.L. and Nicholas, S.E., 2014. Reclaiming Indigenous languages: A reconsideration of the roles and responsibilities of schools. *Review of Research in Education*, 38(1), pp.106-136.
- McCarty, T.L., 2021. The holistic benefits of education for Indigenous language revitalisation and reclamation (ELR2), *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 42(10), pp.927-940.
- McCarty, T.L., & Wyman, L.T., 2009. Indigenous Youth and Bilingualism—Theory, Research, Praxis. *Journal of Language, Identity & Education*, 8, pp.279 - 290.
- McGurk, O., 2020. 'Identifying, Exploring and Evaluating Gaps in Current Provision for Irish-medium Youth Work in Belfast' [Research Report, Glór na Móna]. Available at: <https://www.glornamona.com/wp-content/uploads/2023/06/GapsinProvisionforIrishMediumYouthWork-OrlaMcGurk-2020-1.pdf>
- McGurk, O., 2022. *The reproduction of inequality in the Irish-medium education sector in Northern Ireland* [Doctoral thesis, Queen's University Belfast]
- McIvor, O., Jacobs, P., 2015. Language Learning Assessment Tool.
- McKendry, E., 2007. Minority-language education in a situation of conflict: Irish in English-medium schools in Northern Ireland. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 10(4), pp.394-409.
- McPherson, C., 2020. 'It's just so much better than school': the redemptive qualities of further education and youth work for working-class young people in Edinburgh, Scotland', *Journal of youth studies*, 23(3), pp. 307–322.
- McVeigh, R., 2021. 'Irish-medium Education and the Statutory Duty: A Right's Perspective' [Commissioned by Conradh na Gaeilge and the Committee on the Administration of Justice] Available at: <https://caj.org.uk/wp-content/uploads/2022/11/Irish-Medium-Education-and-the-%E2%80%98Statutory-Duty.pdf>
- Morgan, H., Parker A., & Marturano, N., 2020. Community-based intervention and marginalised youth: inclusion, social mobility and life-course transition, *Journal of Education and Work*, 33(5-6), pp. 327-342.
- Muller, J., 2010. *Language and Conflict in Northern Ireland and Canada- A Silent War*. Hampshire.

National Occupational Standards, 2020. 'National Occupational Standards for Youth Work'

Ó Baoill, D.P., 2007. Origins of Irish-medium education: the dynamic core of language revitalisation in Northern Ireland. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 10(4), pp.410-427.

Percy-Smith, B. and Thomas, N.P. eds., 2009. *A handbook of children and young people's participation: Perspectives from theory and practice*. Routledge.

Shakespeare, T., 2018. *Disability, the basics*. Routledge, London.

Sumida Huaman, E. A, Martin, N. D., & Chosa, C. T., 2016. "Stay with your words": Indigenous youth, local policy, and the work of language fortification. *Education Policy Analysis Archives*, 24(52).

Tuhiwai Smith, Linda.,1999. *Decolonizing Methodologies: Research and Indigenous peoples* (London & New York)

Unicef UK, 2023. UN Convention on the Rights of the Child (UNCRC)

Appendix A

Interview Sample Transcription

Focus Group with Youth Workers

27/03/23 (5 females, 1 male)

1. What is the impact you have seen on the young people from this project's inception up until now with the service operating for 3 nights per week?

I think the most noticeable thing is the children's confidence, you can see a huge difference from we began the project until now over a year in, in relation to their skills, the way they are behaving and relating to us as youth workers and with their peers, it's just brilliant to see, the development and growth of these young people, even though they are all developing (in relation to their social skills and understanding their emotions) and are at different stages in their journeys, the majority of them have just come on leaps and bounds.

I have really noticed the relationships forged between the young people, - I wasn't working here when the project was in its pilot stage but I just feel like and especially this year, despite the fact that they all have their own individual interests and like to do their own thing, but they are far better at playing and getting along with one another now. And I feel they have a much better relationship with us workers, it's as if they have confidence and trust in us as well, and they are able to speak with us in relation to their safety and emotions, how they are feeling much more openly.

I was here at the beginning the pilot for a short while, and I think the development of the young people is just amazing, and especially now with the provision over 3

nights a week it's brilliant for them. It's a safe space for them to be, it's a provision which is available for those being educated through the medium of English which is provided several times a week, now we have that here.

I think as well it is a opportunity to provide respite for parents, they get a break when their children are with us, they are reassured that they are in a safe space, they have their own space now that we have the mobile for the provision as well kitted out with lots of new resources and equipment, and I just think this development will continue on as we continue to grow.

I think as well that the young people feel as if they have ownership of the project, anything that the young people raise or anything that they would like to see be brought to the service, we really try our best to put their needs and ideas to the fore, and think this a key element of our provision and is testimony to every member of staff here, that we do our very best to satisfy the needs of our young people.

I think that our service as well goes hand in hand with the formal education that our young people receive, even in relation to the element of relationship building with our young people, there were some of the young people who we work with in school that we were able to encourage to attend the youth club, even those who maybe were school refusers, they wouldn't have missed a day of the club. But I think the provision at Solas has really helped them settle in school as well and become more comfortable. When I think back, you know there were some children attending our services who wouldn't have spoken to us in school but now, we have a great relationship with them, but I think it is a result of the informal relationship we have developed with them in the youth club.

2. Are you able to think of a particular case in relation to any of the young people where you have seen a remarkable change in as a result of the service?

I think we would all agree about a particular attendee whose parent told us all that before coming to Sólás, they wouldn't have left their bedroom, they're a teenager, they wouldn't have went anywhere apart from home and school, but now, they wouldn't miss the youth club for the world, they love it, they participate, now sometimes they need their own space and we're used to that, but he knows us all by name, he speaks directly to us, something that used to never happen at the start of the programme, he came here for one year, and wouldn't speak to us but now, he socialises, he's made friends, he's involved in all the group chats, the development of this young person have been monumental and I really think it has been because of the time and space and increase of provision, he's just been given the space to develop .

I think it's also just being given the opportunity to be social and to socialise - this space is for them. It's safe, it can be quiet when it needs to be for them, they can leave the room and find their own space, it's the understanding, even the mutual understanding amongst the service users of when they need time out and when they feel overwhelmed.

I see even the impact the service has on young people when they are in school especially with the teenagers, even at lunchtime, they are now eating together and sitting chatting with each other about things that happened in the youth club and their common interests, it's just another thing that the young people have in common, in school they are engaging with their friends they have made because of the youth service.

These are the children you see by themselves, these are the young people who

are always by themselves. Through time, you really see how badly this impacts on their mental health; and to see them actually make connections and socialise with other young people has in turn had a huge impact on their ability to attend school they are now happy at school, they go to school now with friends, it's really lovely to see.

3. Any improvement on the young people's usage of Irish in the club?

It comes with age I think, we have some children here who will just refuse to speak Irish despite them understanding every word that we say to them, there are some students in school who do struggle with comprehension and we have to realise that.

I think I have seen a more natural usage of Irish from our young people, throughout the past year and a half. A more natural inclination to use the language because of the informality of the youth club, they seem more at ease when using the language to communicate with us.

We have noticed as well with the approach that we take, we will speak to them in Irish, even when they reply to us in english, we'll reply back to them in Irish and I think that encourages them to use the language more

We have one young person who always tries so hard with their Irish and they have really beautiful Irish, so that encourages the other young people to use their language as well

It's also interesting to see while they play with one another, when one speaks in Irish, it encourages them to use their language more in their peer groups rather than specifically using Irish when speaking to older people

I think when they refuse to speak Irish it's because of the rules attached to speaking

Irish when they are in school, maybe it's something to do with being out of routine as well they know that Irish is the language of the school but it also as said earlier, comes with age.

Especially the 'I don't understand what that is?' you don't hear that as often the older the young people get.

It takes them a while to get used to the two different spaces, this is an informal space but when young people join the club they will call us teacher and it takes a while to get through to them that we are youth workers, the same rules in school don't apply here, they own the space, we are here for them.

Definitely with the frequency of the club opening 3 nights a week we can see an increase in the usage of Irish.

4. Anything you would like to see brought to the club over the next few years to enhance the service?

With the acquisition of our own space for the project it has been a real life line to the service provision and has allowed for growth and expansion of the club, however, when we are trying to implement interventions and maybe attend to the needs of a young person who is over stimulated, doing so in the confines of one room with a sensory room in a storage cupboard, it really is challenging and it's unfair on the young person.

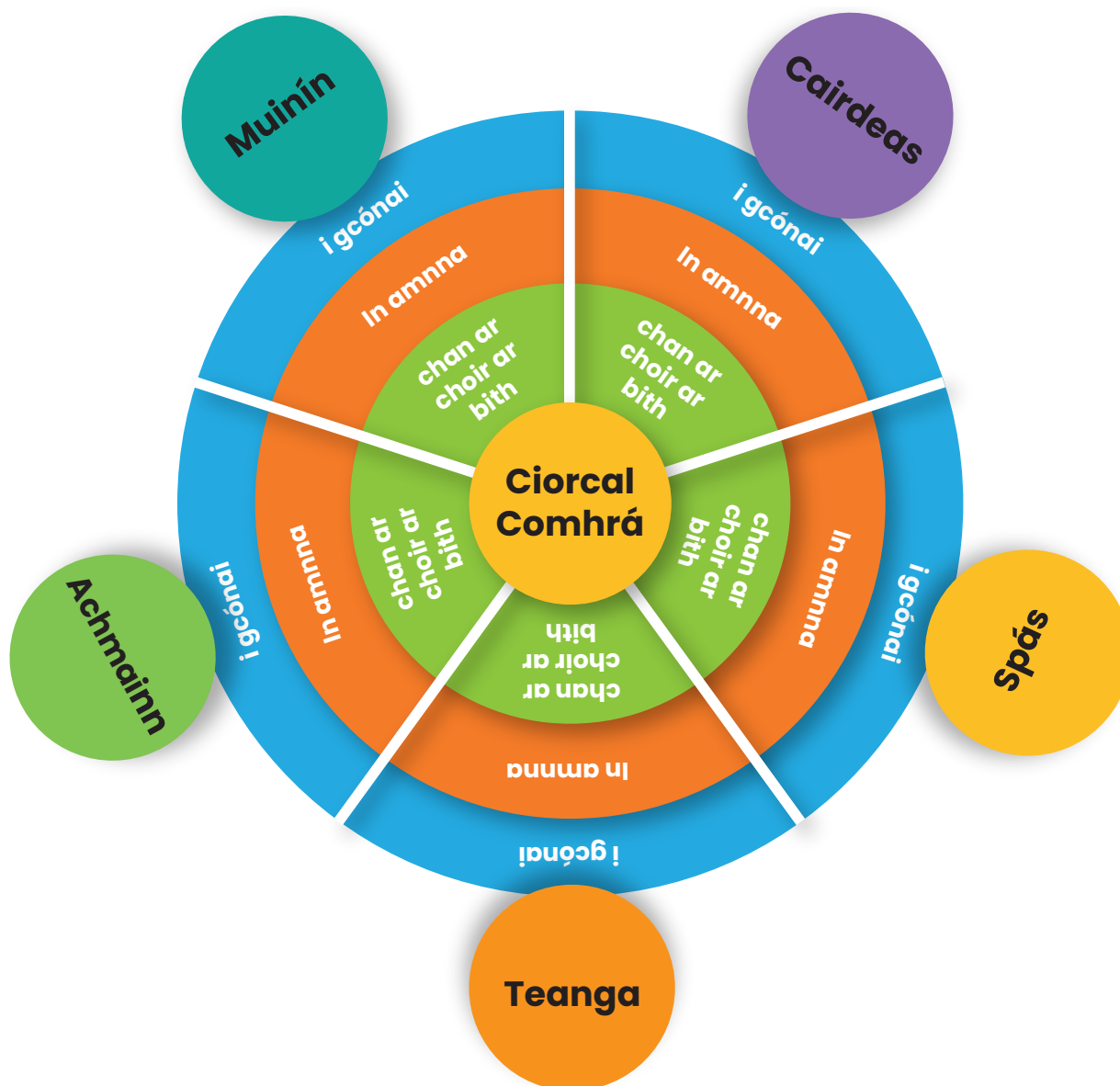
We're buying resources which are all produced through the medium of English and it always seems to be that we are having to take the 'make shift' approach for our young people accessing services through Irish.

The space we have, whilst it is exclusive to the service, it's substandard and not sustainable.

We are looking to develop voluntary workers for the service itself by implementing a programme 'ag cumasú an aosa óig' to create employment and work experience opportunities.

Appendix B

Data Collection Assessment Circle

Appendix C

Creatlach Obair Óige Dhúchasach Indigenous Youth Work Model

